https://doi.org/10.26682/hjuod.2021.24.1.15
مجلة جامعة دهوك، المجلد: 24، العدد: 1 (العلوم الانسانية والاجتماعية)، ص 279-332، 2021

ستراتيجيەتێن گازندەکرنێ د ئاخفتنا سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکیدا

میعاد سەبری عەلی* و عبدالواحید مشیر محمود**
*پشکا زمانێ کوردی، کۆلیژا زمانان، زانکۆیا دهوک، هەرێما کوردستانێ– عێراق
**پشکا زمانێ کوردی، کۆلیژا زمانان، زانکۆیا سەلاحەدین، هەرێما کوردستانێ– عێراق

((مێژوویا وەرگرتنا ڤەکولینێ: 22 نیسانێ، 2021 مێژوویا رەزامەندیا بەلاڤکرنێ: 2 شوبات، 2021))

پوختە

گازندە ژ بابەتێن بەرچاڤە کو د زمانێ رۆژانەدا گەلەك دهێتە بکارهینان و گرنگییەکا مەزن د ناڤ پراگماتیکا زمانیدا هەیە و ب تایبەتی د بیاڤێ کردەیێن ئاخفتنێدا. ئەڤ ڤەکۆلینە ب ناڤونیشان:(ستراتیجیەتێن گازندەیێ د ئاخفتنا سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێدا)یە کو ڤەکۆلەر هەولددەت ب دیارکرنا ستراتیجیەتێن گازندەیێ ل دەڤ ئاخفتنکەرێن ئەڤێ دەڤۆکێ راببیت. ئەوژی ب پشتبەستن ل سەر (10) بارودۆخان. ئارمانجا سەرەکی یا ئەڤێ ڤەکۆلینێ زانینا رێژەیا سەدییا بکارهینانا شێوازانە یان زانینا رێژەیا کارایی و چالاکیا هەر شێوازەکێیە کو پشتبەستنێ ل سەر مودێلا(ترۆسبۆرگ)ی دکەت ل گەل پەنابرن بۆ شێوازێ ئاماری بۆ گەهشتنا رێژەیا سەدی یا هەر ستراتیجیەتەکی. ئەڤ ڤەکۆلینە ل سەر دوو پشکان هاتییە دابەشکرن. پشکا ئێکێ ب ناڤێ(گازندە، مەودا و پەیوەندییێن ئەوێ). پشکا دووێ یا تایبەتە ب پراکتیکرنا ستراتیجیەتێن گازندەیێ ل دەڤ ئاخفتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێ.

***پەیڤێن کلیلدار:* پراگماتیك**، کردەیێن ئاخفتنێ، گازندە،لومەکرن،تاوانبارکرن، رازینەبوون، گازندەیا راستەوخۆ، گازندەیا نەراستەوخۆ

1-پێشەکی

1-1-ناڤونیشانێ ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ب ناڤونیشان (ستراتیجیەتێن گازندەیێ د ئاخفتنا سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێدا) کو تێدا هەول هاتییە دان بەحسێ ئەوان ستراتیجییەتان بهێتە کرن، ئەوێن ئاخفتنکەرێن ئەڤێ دەڤۆکێ بکاردهینن، ل دەمێ گازندەیێ ل سەر بابەتەك، یان بارودۆخەکێ دیارکری ددەن.

1-2-گرنگی و مفایێ ڤەکۆلینێ:

گرنگی و مفایێ ئەڤێ ڤەکۆلینێ د ئەڤان خالێن ل خوارێدایە:

أ-گازندە و دەربرینێن گازندەیێ بابەتەکێ

گرنگیێ ژیانا ڕۆژانەیە و بەردەوام د ئاخڤتنا ڕۆژانەیا هەمی کەساندا دهێتە بکارهینان.

ب-هەمی تاکەکەسێن جڤاکی مفایێ ژ گازندەیێ دبینن، چونکی باراپتر خەلەتی و کێماسییان نیشانددەت.

ج- زانینا ستراتیجیەتێن گازندەیێ و ڕێژەیا بکارهینانا ئەوان ژ لایێ ئاخڤتنکەرێن زمانێ دیارکری و ل دویڤ بگۆڕێن دەستنیشانکری، دبنە ئەگەر کو ئەنجامێن ب دەستڤەهاتی یێن گازندەیێ ڕۆلێ خۆ د بابەتێ کاریگەری و ڕازیکرنێدا هەبیت و ئەڤ ستراتیجییەتە ژ پێخەمەت گوهۆڕینا ئاڕاستەیا گازندەلێکەری و خۆپارێزییا (ئەوی/ئەوێ) بهێنە بکارهینان.

3-1-ساملێ ڤەکۆلینێ:

ساملێ ڤەکۆلینێ بریتییە ژ وەرگرتنا دەربڕینێن گازندەیێ ژ (100) تاکەکەسێن ئاخڤتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێ کو دیتنا خۆ ل سەر چەند بارودۆخێن جیاوازێن گازندەیێ داینە.

4-1-ڕێبازا ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ل دویڤ مودێلا(ترۆسبۆرگ) هاتییە ئەنجامدان، ل گەل پەنابرن بۆ هندەك ستراتیجیەتان کو ئاخڤتنکەرین سەنتەری دەڤۆکا دهۆکی بکارهینانە. ب پشتبەستن ب شێوازێ ئاماری ژبۆ گەهشتنا ڕێژەیا بکارهینانا ستراتیجیەتێن گازندەیێ.

5-1-پرسیارێن ڤەکۆلینی:

ئەڤ ڤەکۆلینە هەولددەت بەرسڤێ ل سەر ئەڤان پرسیارێن ل خوارێ بدەت:

أ- ل دویڤ ئەوان بارودۆخێن هاتینە وەرگرتن، ئەرێ ئاخڤتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێ ل دویڤ ئارەزوویا خۆ بۆ ب جهھینانا ستراتیجیەتێن گازندەیێ، ژبلی مودێلا (ترۆسبۆرگ) ی، پەنا بۆ بکارهینانا هندەك ستراتیجیەتێن دی بربیە ؟

ب-د هەر بارودۆخەکێ وەرگرتیدا چ ستراتیجیەتا گازندەیێ هاتییە بکارهینان؟

ج-د سەرجەم بارودۆخێن دیارکریدا کیژ ستراتیجییا گازندەیێ زێدەتر و کیژ ستراتیجی کێمتر هاتییە بکارهینان؟

6-1-پشکێن ڤەکۆلینی:

ئەڤ ڤەکۆلینە ژبلی پێشەکی و ئەنجامان ژ دوو پشکان پێکدهێت. پشکا ئێکێ ب ناڤێ (گازندە، مەودا و پەیوەندییێن ئەوێ) کو ئەڤان سەربابەتان ب خۆڤە دگریت:(چەمکێ گازندەیێ)، (کردەیا ئاخڤتنێ یا گازندەیێ)، (تایبەتمەندییێن زمانییێن گازندەیێ و بەرسڤدانا ئەوێ)، (ئەرکێن گازندەکرنێ)، (پۆلینکرنا گازندەیێ)، (شێوەیێن تێگەهشتنا گازندەیێ)، (کردەیێن ئاڕاستەکرنێ یێن گازندەیێ)، (دویراتییا جڤاکی و گازندە)، (گازندە و ڕازینەبوون). پشکا دووێ یا هاتییە تەرخانکرن بۆ (ستراتیجیەتێن گازندەیێ و پێرابوونێن لایەنێ ئاماریێ) کو ئەڤان

سەرەبابەتان ب خۆڤە دگریت: (ستراتیجیەتێن گازندەیێ)، (بکارهینانا ئاماریێ)، (کۆمەلگەها ڤەکۆلینێ)، (سروشتێ سامپلێ ڤەکۆلینێ)، (تەکنیکا ئاماریێ و هۆیێ بکارهینانا ئەوێ تەکنیکێ)، (ڕێکا شرۆڤەکرنا داتایان د هێلکارییێن ئامارییدا)، (ستراتیجیەتێن گازندەیێ ل دەڤ ئاخڤتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێ).

2- گازندە، مەودا و پەیوەندییێن ئەوێ

2-1-چەمکێ گازندەیێ:

کازندە، یان گازندەکرن ئێکە ژ ئەوان کردەیێن ئاخڤتنێ یێن بەربەلاڤە د زمانێ مرۆڤیدا دهێتە بکارهینان و بهایەکێ مەزن هەیە، چونکی گەلەك جاران دبیتە ئەگەرێ ڕاستەڤەکرنا و گوهۆڕینا هەلویستێ ئەوی کەسی ئەوی کارەکێ نەگونجای دەرحەقێ کەسەکی یان خەلکی هەمییێ...ئەنجامدا بیت.

د زمانێ کوردیدا گەلەك زاراڤ بۆ ئەڤێ پەیڤێ دهێنە بکارهینان. وەکو:(گلە یان گلەیی، گازندە، گازندەکرن، گلە و گازندە،...هتد) بەرامبەر ئەڤێ پەیڤێ د زمانێ عەرەبیدا(شکوی) دهێتە بکارهینان، بەلێ د زمانێ ئینگلیزیدا پەیڤا بەربەلاڤ بەرامبەر گازندەیا کوردی پەیڤ،یان زاراڤێ(Complaint)ە.

ب شێوەیەکێ گشتی گازندە ل ئەوی دەمی ژ لایێ ئاخڤتنکەریڤە بۆ گوهداری دهێنە پێشکێشکرن، ل دەمێ گوهدار کارەکێ نەرەوا و نەلاییق ئەنجامبدەت. ئەڤجا ژ ئەڤی ڕوانگەهیڤە گازندە ئەو دەربڕینن ئەوێن ژ ئەنجامێ کارێن نەباش ب دەستڤەدهێن و ئەڤ کریارە کاریگەرییەکا نەرێنی ل دەڤ ڕەنگەڤەددەن و ئەڤ چەندە دبیتە ئەگەر کو ئاخڤتنکەر ئەڤێ چەندێ ئانکو گازندەیێ وەکو کارەکێ خراب ژ گوهداری بکەت و پێشکێشی ئەوی بکەت.

هەر چەندە ئاخڤتنکەر بنەمایێ پالپشت بۆ گوهداری پشتگوە دهاڤێت، ل دەمێ دەربڕینێ ژ گازندەیێ دکەت و ئەڤەژی هەڤسەنگییا جڤاکی د ناڤبەرا ئاخڤتنکەری و گوهداریدا ناهێلیت. هەروەسا ئەوێ چەندا د ناڤبەرا ئەواندا هەی، ئاخڤتنکەری پێشوەخت ژ لایێ گوهداریڤە پشێلکرییە و یێ بەردەوامە ژی ل سەر ئەوێ چەندێ و ل ژێر ڕوناهییا ئەڤێ چەندێ د شیاندایە گازندەکرن وەکو دەستپێکەك بۆ ململانێ بهێتە دانان، بۆ ڤەگەڕاندنا هەڤسەنگییا جڤاکی د ناڤبەرا ئاخڤتنکەری و گوهداریدا و ئەڤە کارەکێ گرنگە بۆ گونجاندن و ئێکگرتن و ب سانەهیاتاییا پەیوەندیکرنێ(Edmondson & House ,1981,47).

ژبەرکو مرۆڤ هەولددەت ڕۆخساریێ خۆ د پرۆسێسا پەیوەندیکرنێدا بپارێزیت، ئەڤجا ژبەر هندێ پاراپتر گازندەکرن ژ لایێ جڤاکیڤە دێ پتر یا پەسەند بیت، ئەوژی ل دەمێ ب

رێکا پەیوەندیکرنا نەراستەوخۆ، یان ڕاستڤەکرنا دەرەکی و ناڤخۆیی. پەیوەندیکرنا نەراستەوخۆ ئازادییەکا پتر بۆ گوهداری د ڕاڤەکرنێدا دهێلیت، ئەوژی ل دەمێ ئەوی بڤێت ئەوێ ئاخڤتنێ وەکو گوتنەکا دیارکری، یان نەدیارکری دابنیت. بەلێ بکارهینانا ڕاستڤەکرنێ ژ ئالییەکێ دیڤە ئەو ب کێمکرنا بارگرانییا گازندەیێ ل دەڤ گازندەکەران ڕادبیت و باشترین نموونە بۆ ڕاستڤەکرنێ ئەوژی بکارهینانا لێبورینخوازتنێیە بۆ کریارەکێ کو ب تێکچوونا ڕۆخسارێ مرۆڤی ڕادبیت و ئەڤەژی ئاماژەیە بۆ گرنگییا کەسی ب ڕۆخسارێ گوهداری (meinl,2010,17).

هەر چاوا بیت، ئەگەر گازندە دەربڕین بیت ژ ڕێکا ئاخڤتنکەری و چاواییا تێگەهشتنا ئەوێ ژ لایێ زمانیڤە، دیسان ئەو پشتبەستنێ ل سەر بگۆڕێن بارودۆخان دکەت. وەکو: ڕەڤاتی، یان خرابییا گەهاندنێ و دویراتییا جڤاکی و پەیوەندییێن هێزێ د ناڤبەرا پشکدارێن ئاخڤتنێدا، زێدەباری کەسایەتییا ئاخڤتنکەری (meinl,2010,17).

ئەگەر تەماشەی گازندەیێ بهێتە کرن کو ئەو دەربڕینێن نەجێگیرن ژ لایێ شێوەیڤە. هەروەسا ئەو ژ لایێ تیۆریڤە گەلەکا ب زەحمەتە ژ ناڤ کردەیێن ئاخڤتنێ بهێتە دەستنیشانکرن. دیسان گەلەک جاران یا ب زەحمەتە گازندە ژ کردەیێن ئاخڤتنێ یێن گەلەک پەیوەندی پێڤە هەی بهێتە جوداکرن. وەکو: ڕەتکرن، ڕەخنەگرتن، تاوانبارکرن، هۆشداری، گەفکرن، خرابی بکارهینانێ و چێدبیت د هەمان دەمدا دیاربیت و کارڤەدانێن وەکهەڤ بئازرینیت(meinl,2010,17).

گازندە دەربڕینەکا بێزارکەرە ژبۆ بەرسڤدانا کریارەکا نەگونجای، یان نە د جهێ خۆدا ل دویڤ ئەوی ئالییێ ئاخڤتنکەر پێرازی، یان بۆ دچیت(Megawaty, 2016, 18). ژبەرکو گازندە ئارەزوویەکا بۆماوەیە ل دەڤ مرۆڤی و ل ئەوی دەمی پەنایێ بۆ دبەت، ل دەمێ هەست ب نەخۆشی یان خەمگینی، یان بێزاری، یان زۆرداریێ...دکەت و مرۆڤ ئەڤی هەستی ژ دەڤ خۆ دەردئێخیت، داکو ئەوێ زۆرداریيا کەتواری ل سەر هەی ژ تاکەکەسان، یان جڤاکی پالبدەت ئانکو نەهێلیت(ياسمين أختر، 2010، 4).

پێناسەکرنا گازندەیێ ژ لایێ چەند زمانڤانانڤە:

1-(ئیدمونسون و هۆس) سەبارەت پێناسەیا گازندەیێ دبێژن: گازندە جۆرەکە ژ جۆرێن کردەیێن دەربڕینێ کو ئاخڤتنکەر ب تانلێدان، یان ب ململانێ، یان ب ئاشکەرایی ب ئینکارکرنا شیانا جڤاکی یا کەسێ سکالا لێکری ڕادبیت(Edmondson & House,1981,145).

2- فەرهەنگا (لوگمان) دەربارەی گازندەیێ دیاردکەت و دبێژیت: گازندە دهێتە گوتن کو تۆ یێ بێزاری و نەرازی و نەکەیفخۆشی دەربارەی تشتەکی، یان کەسەکی (Longman Dictionary of Contemporary English, 1995, 270).

3- (ئۆلشتەین و وینباگ) گازندەیێ پێناسەدکەن و دبێژن: نواندنا کردەیا گازندەیێ ژ لایێ کەسەکیڤە، ئاخڤتنکەر تۆرە، یان نەخۆش دبیت، یان کارڤەدانا خۆ هوسا دیاردکەت کو یێ ڕازی نینە بەرامبەر کارەکی و ئەڤ کارە ژ لایێ جڤاکیڤە یێ پەسەند نینە و گەلەك جاران سزایێن نەرێنی ل پاش خۆ دهێلیت و ئەڤ گازندەیە پاراپتر بۆ گوهداری یا ئاڕاستەکرییە و ئاخڤتنکەر بەرپرسایەتییێ دئێخیتە د ستوویێ ئەویدا خۆ ب تەمامی نەبیت(Olshtain and Weinbach, 1993,108).

4-(کوالسکی) گازندەیێ پێناسەدکەت ب دەربڕینەکا ڕەوشتیانە بۆ هەلویستەکێ نەجوان دەربارەی تشتەکی یان کەسەکی یان بارودۆخەکی (Kowalski, 1996, 179).

5-(براون و لیڤنسن) گازندکرنێ ب ئەوی ڕەنگی پێناسەدکەن کو گازندەکرن ژ کردەیێن تێکچوونا ڕۆخسارێ مرۆڤینە، ژبەرکو تێگەهەشتنا ئەوێ ژ لایێ ئاخڤتنکەری، یان گوهداریڤە، چێدبیت ڕۆخسارێ ئەرێنی و نەرێنی یێ ئاخڤتنکەری و گوهداری بگوهۆڕیت (Brown and Levinson, 1987, 61).

6-(وێرزبیکا) سەبارەت پێناسەیا کردەیا گازندەیێ دبێژیت: ئەڤ کردەیە کارەکە ل سەر هەلویستەکێ دهێتە دانان کو ئاخڤتنکەر تێدا دەربڕینێ ژ ئەوی هزرەکێ دکەت کو تشتەکێ خراب یێ بۆ (ئەوی/ئەوێ) یێ چێدبیت و ئاخڤتنکەری ژ گوهداری دڤێت کو مایێ خۆ تێدا بکەت و بۆ ئەڤێ چەندێ تشتەکی ژ پێخەمەت باشکرن و چارەسەرکرنا هەلویستی ئەنجامبدەت(Wierzbicka, 1987,242).

7– (ترۆسبۆرگ)بۆ مە دیاردکەت کو گازندە هەر ب کردەیا مەبەستێیە (Illocutionary act) کو ئاخڤتنکەر (گازندەکەر) ب دەربڕینا ڕازینەبوون و هەستێن خۆ یێن نێگەتیڤ بەرامبەر بارودۆخەکی کو ببیتە جهێ گازندەیێ. هەروەسا بەرپرسیارەتیکرنا کەسێ گازندەلێکری چ ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ یان نەراستەوخۆ ڕادبیت (Trosborg, 1995,331).

ئەڤ ڤەکۆلینە گرێدایە ب پێناسەیا(ترۆسبۆرگ)یڤە، چونکی ڤەکۆلین ل دویڤ مودێلا ئەوی هاتییە ئەنجامدان کو ئەو گازدەیێ ب دەربڕینەکا نێگەتیڤ ددایت و بەرپرسایەتییێ دئێخیتە ستۆیێ گازندەلێکریدا ئەڤجا چ ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ بیت یان ب شێوەیەکێ نەراستەوخۆ بیت.

2-2-کردەیا ئاخڤتنێ یا گازندەیێ:

د بارێ كردەیا ئاخڤتنێ یا گازندەكرنێدا، گوهداری كریارەك ئەنجامدایە و ئاخڤتنكەر هوسا دانیت كو ئەوكریارە یا خرابە بۆ ئەوی. ئانكو د شیاندایە بهێتە گوتن: گازندەكرن ژ ئەوان كردەیانە ئەوێن ژ ئەنجامێ كارڤەدانەكێ پەیدادبن.

ئەڤ كردەیە ئانكو گازندەكرن، ڕەخنەگرتن و تاوانباركرن و لومەكرنا خودی ب خۆڤە دگریت. ب دیتنا(ئیدمۆنسۆن)ی ل دمێ گازندەكرن دهێتە ئەنجامدان، ل ئەوی دەمی ئاخڤتنكەر ململانێ و قەپخوازی و ب ئاشكەرایی دانپێدانێ ب شیانا جڤاكییا گوهداری ناكەت. د ئەڤان بارودۆخاندا ئاخڤتنكەر ئەوی بنەمایێ پالپشت بۆ گوهداری كێمدكەت و ب هەر شێوەیێ هەبیت، ئاخڤتنكەری پێشوەخت ئەو بنەمایە بەزاندییە، ئەوژی د ڕویدانەكا جڤاكییا خرابدا و ئەو بەگرەوەندێ ئاخڤتنكەر(گازندەكەر) پشتبەستنێ ل سەر دكەت، ئەو دبیتە بهانە بۆ ئەوی(Edmonson & house,1981,145).

كردەیا ئاخڤتنێ یا گازندەكرنێ ل ئەوی دەمی دروستدبیت، ل دەمێ ئاخڤتنكەر سەرەدەرییێ ل گەل ڕازینەبوون، یان تۆرەبوون ژ كریارەكێ كو ب شێوەیەكێ نەلاییق كاریگەری ل سەر ئەوی كربیت و گازندەكرن كردەیەكە ژبۆ تێكچوونا ڕۆخسارێ گوهدارییە، ژبەر هندێ یا پێدڤییە ل سەر ئاخڤتنكەری ب شێوەیەكێ هشیار بێژیت، یان بكاربهینیت، بۆ هندێ داكو هەستێن گوهداری بریندارنەكەت و ب ئەڤێ چەندێ پەیوەندی د ناڤبەرا ئاخڤتنكەر و گوهداریدا لاواز دبیت(Moon,2001,3-4). ئەڤجا ل دەمێ گازندە دهێتە بكارهینان، باراپتر ستراتیجیەتێن نەراستەوخۆ دهێتە بكارهینان، بۆ هندێ داكو نەخۆشی نەگەهیتە كەسێ بەرامبەر، هەروەسا دا ب ئەوی چاڤی نەهێتە تەماشەكرن كو كەسەكی بێ تۆرە و بێرێزە یان كێم ڕێزە.

ئەڤ كردە ئانكو گازندە وەكو كارڤەدانەكا ئاخڤتنكەری دیاردبیت و گەلەك جاران ژ كردەیێن ئاخڤتنێ یێن دەربڕی دهێتە هژمارتن كو ئاخڤتنكەر یان گازندەكەر هەست و سۆز، یان هەلویستێن نەرێنی ڤەدگوهێزیت. وەكو: ڕەتكرن یان پشتگوە هاڤێتن، یان دوودلی، یان بێزاری، یان تۆرەبوون، یان ڕازینەبوون و نەئارامی و بێهیڤبوونێ...هتد. ئەڤ هەست و سۆزە یان هەلویستێن پێشكێشكری بۆ ڕەفتارێن گوهداری یێن نوكە یان یێ بەرێ كو ژ لایێ ئاخڤتنكەرەكیڤە هاتییە پێشكێشكرن كو د ئەنجامدان یان جهێنانا داخوازی و هیڤی و ئومێد و پێشبینییاندا سەركەڤتی نەبوویە، ئەڤ چەندە بوویە ئەگەر كو ئاخڤتنكەر پەنایێ ببەتە بەر ئەڤێ كردەیا ئاخڤتنێ كو ئەوژی كردەیا گازندەییێیە.

(ئولشتاين و وينباچ) جەختێ ل هندێ دکەن کو د کردەیا ئاخڤتنێ یا گازندەییێدا، ئاخڤتنکەر دەربڕینێ ژ بێزاری یان تۆرەبوونا خۆ دکەت وەکو کارڤەدانەك ژبۆ کارەکی کو ل ڕابردوو ڕویدایە، یان یێ بەردەوامە د ڕویدانیدا و سزایێن ئەوێ ل دەڤ ئەوی دیاردبن، ئەوێ گازندە لێ دهێتە کرن و ل دەڤ ئەوی کاریگەرییەکا ئەوێ یا ڤیایی و پەسەندکری نینە. هەروەسا ئەوان هندەك مەرجێن پێشوەخت یێن پێدڤی بۆ ڕویدانا کردەیا ئاخڤتنێ یا گازندەیێ دەستنیشانکرینە، ئەو مەرج ژی ئەڤێن ل خوارێنە:

1-گوهدار ب کارەکێ نەپەسەند ژ لایێ جڤاکیڤە ڕادبیت کو یێ جودایە ژ یاسایێن ڕەفتارێ جڤاکی ئەوێ ئاخڤتنکەر و گوهدار بەشدارییێ تێدا دکەن.

2-ئاخڤتنکەر ئەوێ کردەیا نەپەسەند ژ لایێ جڤاکیڤە پێشکێشدکەت ئانکو وەکو سزایەکا نەڤیای و نەپەسەند بۆ ئەوی، یان بۆ گشت خەلکییە.

3-ئەو ئاخڤتنا ئاخڤتنکەر دبێژیت گریدای کاروبارێ کەتوارییە، ئەڤجا چ ب ریکەکا ڕاستەوخۆ، یان نەڕاستەوخۆ بیت، پاشی ئەوی هیزا لومکرنا ئەوی، یان ئەوێ هەیە.

4-ئاخڤتنکەر کردەیا نەپەسەند ژ لایێ جڤاکیڤە پێشکێشدکەت ب کێمیڤە وەکو ئازادکرنەك ژ تێگەهشتنەکا ڤەشارتی بۆ پەیوەندییەکا دووقۆلی یا جڤاکی ل گەل گوهداری، ژبەر هندێ ئاخڤتنکەر ئەو دەربڕینێ هەلدبژێریت ئەوا بێزاری، یان تۆرەبوونا ئەوی دیاردکەت. هەروەسا مافەکێ ڕەوا ددەتە ئاخڤتنکەری بۆ داخوازییا چارەسەرییێ ژ پێخەمەت لێزڤرین ژ کردەیەکا جڤاکییا نەپەسەند ئەڤجا ژ پێخەمەت بەرژوەندییەکێ، یان ژ پێخەمەت بەرژوەندییەکا گشتی(Olshtain and Weinbach, 1993,108).

بۆچوونا دوماهییێ یا گازندەیێ یا ب مفایە، هەولددەت بۆ گوهۆڕینا تشتی کو ل گەل پیڤەر و پێشبینییان ناگونجیت. ئارمانجا سەرەکی ژ گازندەیێ یا ب مفایە، ئەوژی گەرەنتیکرنا هندێیە کو گوهدار ب کارێ چاکسازییێ ڕاببیت وەکو ئەنجامەك بۆ گازندەیێ (ژێدەرێ بەرێ، 108).

(ئوستن) گازندەکرنێ دکەتە د خانەیا کردەیێن ئەنجامدان(پێرابوون)یدا. هەروەکو د ئەڤان نموونەیاندا ڕوهندبیت:

-ئەز لومەتدکەم...

-ئەز گازندەیێ دکەم

-ئەز دان ب ئەوی نادەم.

ئەڤە هەمی سەر ب کردەیێن ڕەفتاریڤەنە (Behabitives)و ئەڤەژی دابەشکرنەکا لقییە بۆ کردەیێن پێرابوونێ و ئەڤە دەربڕینێ ژ دیتنا ئاخڤتنکەری و هەلویستێ ئەوی دکەت(Al-Rashidi,2017,14).

کردەیا ئاخفتنێ یا گازندێ دچیتە د بن چارچۆڤێ دەربڕینێن هەستان (expressive)دا یا پۆلینکرنا(سێریل)ی بۆ کردەیێن ئاخڤتنێ. کو ئەڤ پۆلینکرنە ئەوان بڕیارێن بەرز و ب ڕەوشت ب خۆڤە دگرت یێن کو ڕادبن ب دەربڕینێن ڕازیبوون و ڕازینەبوونا ئاخڤتنکەری دەربارەی ئەوان ڕەفتارێن د بڕیاردانێدا هاتینە بەحسکرن. د دەمێ گازندەییێدا ئاخڤتنکەر بڕیارێن ب ڕەوشت ل سەر تشتەکی ددەت کو ئەو وەسا هزر دکەت کو گازندەکراوی(ئەو کەسێ گازندە بۆ هاتییە ئاراستەکرن) د پێشوەختدا کارەکێ ئەنجامدای یان شکەستنا د ئەنجامدانێدا هینای، یان هێژ یا د پروسێسا ئەنجامدانێدا (Trosborg, 1995,331). ل دویڤ ئەوا ل سەری ئەم دشێین بێژین گازندەکەری مافێ ل سەر گازندەلێکری هەی ل دەمێ پلەیا ئەوی ژبۆ ئەنجامدانا کارەکی مەزنتربیت ، لەورا دەمێ گازندەیێ ژی د چەند بارودۆخەکاندا دیاردبیت: یا ئێکێ: ل دەمێ کار نەهاتبیتە ئەنجامدان. یان هاتبیتە ئەنجامدان، بەلێ ب شێوەیەکێ نەدروست. یان ژی د پروسێسا ئەنجامدانێ دابیت، بەلێ ببیتە ئەگەرێ هندێ کو ئەو دەمێ بۆ هاتییە دەستنیشانکرن تمام ببیت یان بەرەڤ تەمابوونێڤە بچیت. ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر ب دەربڕینا ڕازینەبوون و بێتاقەتی و ڕەشبینییا خۆ و هەستێن خۆیێن نێگەتیڤ دەربارەی ئەوێ ڕەفتار و کار و کەسێ ئاماژەپێکری ڕادبیت.

(لیچ) گازندەیێ دکەتە جێهگرێ کارەکێ ب ئاریشە کو کردەیێن(گەفکرنێ، گلەییێ، نەفیکرنێ و لومەکرنێ) ب خۆڤەدگریت. ئەڤ کردەیە هەروەکو د سروشتێ خۆدا بۆ تێکبرنا پەیوەندییێن جڤاکی د ناڤبەرا ئاخڤتنکەر و گوهداریدا هاتینە دروستکرن (ژێدەرێ بەرێ، 312). هەروەسا (لیچ) گازندەکرنێ دئێخیتە د خانەیا کردەیێن ململانێدا، ژبەرکو کاریگەرییا ئەوێ یا ئارمانجدار هەڤرکییێ ل گەل ئارمانجا جڤاکی دکەت. هەروەسا ئەوی دیارکر کو گازندەکرن ژ کردەیێن بێرێزیییێنە د سروشتێ خۆ یێ هەڤرکییێدا(Leech,1983,105).

2-3-تایبەتمەندییێن زمانییێن گازندەیێ:

ل ڤێرێ هندەك شێوەیێن زمانی هەنە کو ل دەمێ گازندە ژ لایێ ئاخڤتنکەریڤە دهێتەکرن، دڤێت ل بەرچاڤ بهێنە وەرگرتن:

1-یا باشترە ئەگەر جێهناڤێ (ئەم، مە) بهێنە بکارهینان، ئەڤەژی ژبۆ هندێ کو هەردوو لایەن ئەگەرێ ئەوێ ئاریشەیێنە، دێ ڕێکەکا باش بیت وەك دەستپێکەك ژبۆ گەنگەشەکرنا ئاریشەیێ(Deveci, 2015, 2162). بۆ نموونە:

-ئەز بێژم مە شول خەلەتکر.

-ئەگەر ئەم دەنگێ خۆ کێم بکەین دێ پتر شێین ل وانەیێ گەهین.

2- بكارهينانا پرسياران ژبۆ داخازكرنا شيرەتان، ئانكو بۆ دەستيردانا گوهدارى داكو ب شرۆڤەكرن و دووبارە هزركرن و بەحسكرنا بارودۆخێ ئەوێ ئاريشەيێ ڕاببيت(ژێدەرێ بەرێ، 2162). بۆ نموونە:

-هوين دبينن كو يا دروست بيت، مامۆستا بهێتە ژۆر و ب چەند خۆلەكەكان پشتى هينگێ قوتابى بهێن، داخوازا هاتنا ژۆر بكەن؟

3- بابەتيكرنا ئاريشەيێ داكو گوهدار نەهێتە سوچداركرن و تاوانباركرن، بەلكو ئاخڤتنكەر دڤێت ئاريشەيێ ب فاكتەرێن گرێداى ب ئاريشەيێ ب خۆڤە بزڤرينيت(ژێدەرێ بەرێ، 2162). وەكو:

-قوتابيێن مە دزيرەكەن، بەلێ نەبوونا ئالاڤێن باشێن وانەگوتنێ كاريگەرييێ ل ئاستێ ئەوان دكەن.

-ژبەركو بارودۆخێ ئەوان يێ ئابوورى يێ لاوازە، لەورا يا ب زەحمەتە بشێن جلكێن جوان بۆ زاروكێن خۆ بكڕن.

4- بكارهينانا هندەك پەيڤ و دەستەواژەيان كو ئاستێ گازندەيێ بەرەڤ كێمركرنێڤە ببەن. وەكو: (يا باشترە، هەكە، ئەگەر، لەوانەيە، هەتا ڕادەيەكى ...هتد) (ژێدەرێ بەرێ، 2162). بۆ نموونە:

-يا باشترە ئەگەر هوين زوى بنڤن، چونكى دێ شێن زوى ژ خەو ژى ڕابن.

5- بەرپرسيارەتيبوونا دوولايەنى د ئەوێ ئاريشەييێدا، ئانكو ئاخڤتنكەر دياربكەت كو هەر دوو ئەگەرێ سەرهلدانا ئەوێ ئاريشەيێنە، لەورا دەربڕينێن گازندەيێ دێ بۆ هەر دوو كەسێن بەشدار هێنە ئاڕاستەكرن(Deveci, 2015, 2162). بۆ نموونە:

-دڤێت ئەم خۆ بگوهۆڕين و كێشا خۆيا زێدە كێمبكەين.

-ب ڕاستيژى خەلەتييە ئەم دكەين گولوبان د دەمێ نڤستنێدا دهێلينە هەل.

2-4-ئەركێن گازندەكرنێ:

ل دەمێ گازندە دهێتە كرن، هندەك جاران ئاخڤتنكەر كردەيەكا ڕاستەوخۆ يا گازندەيێ دگەهينيت. ب واتايەكا دى ئاخڤتنكەر گوهدارى نەچاردكەت ب چارەسەركرنا ئەوى تشتى ،يان ڕەفتارى ،يان دووبارەنەكرنا ئەوێ ڕاببيت. ئەڤە جۆرەكێ بڕياردانێيە كو يا پێكهاتييە ژ هندەك بڕيار و فەرمانان ژ لايێ كەسەكيڤە د كريارا گازندەييێدا ئاماژە پێهاتيە كرن. ل ڤێرێ ئامانجا سەرەكى يا گازندەيێ ل دەڤ گازندەكەرى ئەوە كو كەسێ بەرامبەر دووبارە ئەوى كارى ئەنجامنەدەت. وەكو د ئەڤان كريارێن ل خوارێدا دياركرى:

1- داخوازى ژبۆ چاككرنێ: ل ڤێرێ گازندە نە ب تنێ بۆ هندێيە كو بڕيارەكا جوان بهێتەدان، بەلكو بۆ هندێ ژبيە كو گازندەكەر چاڤەرێ هندێ دكەت كو ئەو بارودۆخێ نەهەژى كو بوويە جهێ گازندەيێ

ڕابوەستیت. هەروەسا ب کارێ دووبارە چاککرنێ ژی دهێت ل سەر تشتێ گازندە ل سەر هاتییەکرن. ل ڤێرێ گازندەکەر دشێت ب شێوەیەکێ ئاشکەرا داخوازا دووبارە چاککرنێ بکەت، ئەگەر گوهداری گازندەیا ئەوی بەرچاڤ نەوەرگرت و ب کارێ دووبارە چاککرنێ ڕانەبوو.

2- گەفکرن: هندەك جاران گازندەکەر ب هێرشکرنا ل سەر کوهداری و گەفەیان ل سەر دکەت، ل جهێ هندێ ب داخوازکرنەکا ب ڕەوشت ڕاببیت. بۆ نموونە:

بارودۆخ: دەنگ بلندییا کەسەکی ببیتە جهێ نەئارامییێ بۆ کەسێ بەرامبەر.

-دێ هێم ئەوی دەڤی دانمە سەر ئێك ئەگەر خۆ بێدەنگ نەکەی.

3- داخوازا خۆراگرییێ دکەت: ل ڤێرێ گازندەکەر دیاردکەت کو ئەو دووبارە گازندەیێ ناکەت، ئەگەر گوهداری ئەو ڕەفتار بەرەڤ پێشڤە بر. ل ڤێرێ ئەڤ داخوازییە دووپاتکرنەکا نێگەتیڤە دەربارەی دووبارەکرنا ئەوێ ڕەفتارا ژ لایێ گوهداریڤە دهێتە ئەنجامدان (Manjiya, 2001, 44).

-ئەگەر ئەڤ جۆرە خەلەتییە نەهاتنە کرن، دێ شێین ئەنجامدەین.

ل دویڤ دیتنا (دیڤیز)ی گازندەکرنێ ئەڤ ئەرکە هەنە:

1-دەربڕینێ ژ بێزاری ،یان ڕەتکرن، یان تۆرەبوون،یان لومەکرن،یان گەفکرن،یان دەڤشکاندن وەکو کارڤەدانەکێ ژبۆ خرابییا وەرگرتنێ،یان بەزاندنا یاسایێن جڤاکی دکەت.

2-گوهداری بەرپرسیار ژبۆ خرابییا هێرشبرنێ دکەت کو دبیت داخوازییا چارەسەرییێ یان پێشنیارا چارەسەرییێ ژێ هاتبیتە کرن.

3-بەرسینگرتنا ئاریشەیێ ب نیازا باشکرن و چاککرنا هەلویستی دکەت.

4-ژبۆ پشکدارییا هەلسەنگاندنا نەرێنییا دەستنیشانکری و ب دەستڤە هینانا ڕزامەندی و چێکرنا پەیوەندییەکا هەڤپشك د ناڤبەرا ئاخڤتنکەر و گوهداریدا. بۆ نموونە:

-ئەز وەسا دبینم کو هەلسەنگاندنا من یا دادپەروەر نەبوو، من ئەڤێ جارێ خۆ بۆ ئەزموونێ ئامادەکرییە.

-ئەو یێ ڕازی نینە، خۆ ئەگەر ئەم ڕابین پەرتووکێ هەمییێ بۆ کۆپیبکەین.

5-ڕێپێدان ب مرۆڤی ژپێخەمەت کێمکرنا خەم و کوڤان و نەخۆشییا ل دەڤ هەی.

6-ژبۆ ڤەکرن و بەردەوامیدانا دانوستاندنێ(Deveci,2003,18).

(ترۆسبۆرگ) ب ئەڤی ڕەنگی بەحسێ ئەرکێن سەرەکییێن کردەیێن ئاڕاستەکرنێ یێن گازندەیێ دکەت:

1-داخوازا چارەکرنێ:

داخوازا چارەکرنێ، کردەیا ئاڕاستەکرنا ئێکێیە بۆ گازندەیێ. د پتریا دۆخاندا ئارمانجا

سەرەکی ژێ، دەرئێخستنا بڕیارەکا ڕەوشتییە کو ب ڕێکا گازندەییێ دهێتە ئەنجامدان. ئەوژی پێخەمەت هندێیە داکو گوهدار ژ بەردەوامبوونا کریارەکا شاش ڕابوەستیت. د ڤێرێدا گازندەکەر گازندەیێ دیاردکەت ئەوژی د دۆخێ هندێدا کو شیانا گازندەکرنێ هەبیت و ئەڤەژی دبیتە هاندەرەك ژبۆ پێشکێشکەرێ گازندەیێ ژبۆ چارەسەرکرنا ئەوی حالەتێ کو شیان هەی گازندە لێبهێتەکرن(Trosborg,1995,320). وەکو:

-ئەڤ جادە بۆ ڕاوەستاندنێ دەستنادەت.

د ئەڤێ نموونەیا ل سەریدا ل دەمێ (ب) ترۆمبێلا خۆ ل سەر جادەکێ ڕاوستاندبیت و ل ئەوێ جادەی قەدەغەیا ڕاوستانێ هەبیت و (أ) ئەوێ گوتنا ل سەری بێژیتێ، ل ئەوی دەمی ئەو داخوازی ب مەبەستا هندێیە داکو ئەو شاشی بهێتە چارەکرن و چ ڕویدانێن ترافیکی، یان دەعم و لێدان ڕوینەدن.

2-گەفکرن:

گەفکرن کردەیا ئاڕاستەکرییا دوویێە بۆ گازندەیێ. ل دویڤ ئەڤی حالەتی و ب ڕێکا بکارهینانا گەفکرنەکا دیارکری. دبیت گازندەکەر(ئاخڤتنکەر) هێرشەکا ڕاستەوخۆ بۆ ڕوی، یان ڕۆخسارێ گازندەلێکری(گوهدار)ی هەلبژێریت و گەلەك جاران ئاخڤتنکەر هۆشدارییەکێ بکاردهینیت و ژبۆ دەربڕینێ ژ گەفکرنێ بارۆپتر ئاخڤتنکەر پەیڤێن سویندخوارن و سۆزدانێ بکاردهینیت(Trosborg,1995,320). وەکو:

-دێ تە ڕادەستی دادگەهێ کەم، ئەگەر تۆ سەرپێچییا خانی ئاڤاکرنێ ل ڤێرێ ئەنجامبدەی.

د ئەڤێ نموونەیا ل سەریدا هوسا دیارە کو (ب: گوهداری) نیازا ئاڤاکرنا خانییەکی سەرپێچی هەیە، لەورا (أ: ئاخڤتنکەر)ی گەف لێکرینە، ئەوژی ل دەمێ بۆ دیارکری کو دێ ئەوی ئانکو (ب) ڕادەستی دادگەهێ کەت، ئەگەر ئەو ب ئاڤاکرنا خانییێ سەرپێچی ڕاببیت.

3-داخوازا ئاسانکارییێ:

داخوازا ئاسانکارییێ کردەیا ئاڕاستەکرنێ یا سێیێیە بۆ گازندەیێ. د ئەڤی حالەتیدا گازندەکەر داخوازا ئاسانکارییێ بۆ گازندەلێکەری دکەت، ئەوژی بۆ هندێ دا جارەکا دی ئەو بەرەڤ ئەوێ کریارا شاشڤە نەچیتەڤە. ئەوژی ل دەمێ ئەڤێ کردەیا ئاڕاستەکرنێ ژدەستددەت. وەکو(ژێدەرێ بەرێ، 320).

-من دڤێت ئەوێ چەندێ بزانم، چونکی هیڤییا من ئەوە جارەکا دی ئەو چەندە دووبارە نەبیتەڤە.

د ئەڤێ نموونەیا ل سەریدا (أ) داخوازا ئاسنکارییێ بۆ (ب) کرییە، ئەوژی ب ڕێکا داخوازا زانینا ئەوێ ئاریشەیێ کو ب شێوەیێ گازندەیێ هاتییە پێشکێشکرن،

ئەوژی پێخەمەت هندێیە داکو دووبارە ئەوێ شاشییێ ئەنجامنەدەتەڤە.

2-5-پۆلینکرنا گازندەیێ:

سێ پێکهێن بۆ گازندەیێ هەنە. ئەوژی بریتینە ژ:

1-پێکهێنێ سەرەکی: بریتییە ژ:

أ-دەستپێشخەری(مبادەرە): وەکو:(سلاڤکرن و شێوەیێن دیێن دەستپێکرنا ئاخڤتنێ). وەکو:

-سلاڤ ئەز ل هێڤیا تە بووم، تۆ گیرۆبووی.

ب-گازندە: وەکو:(دەربڕینێن هەلسەنگاندنا نەرێنی و ژ ئەوان ژی هێجەتهینان) (Farnia & Linda,2010,14). وەکو:

-مە وانە هەبوو، تە داهۆل لێددا.

ج-داخوازی:(هەولدانێن ڕاستەوخۆ و نەڕاستەوخۆ کو وە ل گوهداری دکەت هەلویستی چاربکەت) (ژێدەرێ بەرێ، 14). وەکو:

-چەند جاران من گوتە تە نەهێی ڤێرێ. (داخوازییا ڕاستەوخۆ)

-ئەز ناهێمە مالا هەوە ،هەتا تۆ دەست ژ خودانکرنا سەیان بەرنەدەی . (داخوازییا نەراستەوخۆ)

2-ئاستێ ڕاستەوخۆییێ:

أ- نەراستەوخۆ:(د ڤێرێدا ب ئاشکەرایی بێروومەتی و فهێتی(اهانە) یان کێمکرن و خرابی سالۆخکرن ناهێتە گوتن، بەلکو ئەڤ چەندە ب ڤەشارتی دهێتە گوتن، ئەگەر بەحسێ گوهداری ژی بکەت، ب ڕاستەوخۆیی بەحس ناکەت) (ژێدەرێ بەرێ، 14). وەکو:

--من نەدڤیا بارودۆخ بگەهیتە ڕەوشا نوکە کو خۆپیشاندان ڕوبدن.

-ئەز دزانم ڕەوشا دەرچوویێن مە دێ چ لێهێت.

د ئەڤان نموونەیێن ل سەریدا گازندەکرن ب شێوەیەکێ ڤەشارتی هاتینە پێشکێشکرن، چونکی ئاخڤتنکەری ڕازینەبوونا خۆ ب شێوەیەکێ وەسا ژ بارودۆخی دەربڕییە، بێیکو ب ئاشکەرایی کەسەکی تاوانبار و بەرپرسبکەت.

ب-نیمچە ڕاستەوخۆیی(1):(دیارکرنا خرابی سالۆخکرنێ، بەلێ بێیکو گوهداری بەرپرسبکەت) (Farnia & Linda,2010,14). وەکو:

-من دزانی ئەو نەشێن حوکمرانییێ ب ڕێڤەببن.

-من دزانی ئەو یێن ئەڤی کاری نینن.

د ئەڤان نموونەیێن سەرییێن گازندەیێدا، ئاخڤتنکەری بەرپرسایەتی نەئێخستە د ستوویێ گوهداریدا، بەلکو ئێخستییە سەر ستوویێ کەسێن نەئامادە، ئانکو کەسێ سێیێ، لەورا دبیتە گازندەیەکا نیمچە ڕاستەوخۆ.

ج-ڕاستەوخۆ:(دیارکرنا ئاشکەرا و دیار یا خرابی سالۆخکرنێ، ل گەل بەرپرسایەتی ئێخستن د ستوویێ گوهداریدا) (ژێدەرێ بەرێ، 14). وەکو:

-ما من نەگوتە تە تۆ یێ خەلەتی هێشتا تۆ نەشێی ترۆمبێلی بهاژۆی.

-بۆ من گرنگ نینە تۆ نزانی، دڤێت تۆ هەرۆ بخۆینی.

د ئەڤان نموونەیێن سەرییێن گازندەیێدا، ئاخڤتنکەری بەرپرسایەتی ئێخستییە د ستوویێ گوهداریدا، لەورا ب گازندەیێن ڕاستەوخۆ دهێنە هژمارتن.

3-برەیەکا سڤك:(بکارهینانا دەربرینێن سڤك و نەرم. وەکو: کێمەك، پیچەك، هەر وەکو هوین دزانن، چێدبیت، بۆ هندێ چوون...هتد) (ژێدەرێ بەرێ، 14). وەکو:

-چێدبیت ئەو ژ تە تۆرەببیت.

-تە مامۆستا پیچەکێ بێزارکر.

د ئەڤان نموونەیێن ل سەریدا گازندەکرن یا سڤکە، ئەوژی ب ڕێکا بکارهینانا پەیڤێن (چێدبیت، پیچەك)ێ کو دەربڕێنێ ژ برەیکا سڤك دکەن.

هندەك نڤیسەرێن عەرەب، وەکو:(بیان علی عبدالرحیم و محمد حسین الاعرجی) گازندەیێ ل سەر ئەڤان دوو جۆران دابەشدکەن:

1-گازندەیا تایبەت: ئەڤە ڤەکۆلینی ل دابێشەیێن تایبەت دکەت. وەکو ژ دەستدانا هیڤییان یان ئەو ئاریشەیێن خودی ئەوێن ل دەڤ تاکەکسی هەین.

2-گازندەیا گشتی: ئەڤە گازندەیا ڕۆژگاری و ڕەخنەگرتن و عەیبی دەرئێخستنا جیهانێ ب خۆڤە دگریت (یاسمین أختر، 2010، 4).

ب دیتنا (بوکسەر)ی دوو جۆرێن گازندەیان هەنە کو ژ لایێ کارکرن و شێوەیێ ئەوانڤە دهێنە ژێکجوداکرن، ئەوژی گازندەکرنا ڕاستەوخۆ و یا نەراستەوخۆنە. گازندەیا ڕاستەوخۆ ڕێپێدەرە بۆ کردەیا تێکچوونا ڕۆخساری(ڕوی)، بەلێ کازندەیا نەراستەوخۆ، ئەڤە ڕادبیت ب دروستکرنا هەڤگرتنێ د کارلێکرنا جڤاکیدا(Boxer,1993a,163). دیسان گازندەیا نەراستەوخۆ د ئەوێ خالێ ژیدا ژ گازندەیا ڕاستەوخۆ دهێتە جوداکرن کو گازندەیا نەراستەوخۆ خودان ئەوی ئەرکییە ئەوێ ژبۆ دروستکرنا پەیوەندی و هەڤگرتنێ د ناڤبەرا ئاخڤتنکەر و گوهداریدا ڕادبیت، بەلێ گازندەیا ڕاستەوخۆ ژ لایێ ئاخڤتنکەریڤە دەربڕینێ ڕازینەبوون و ڤیانا ئەوی ل سەر ڕویدانەکا ڕویدای یان ڕویدانەکا بووری دکەت. دیسان ئەو پێشهات و ڕویدان ل گەل پێشبینی و گرنگیپێدانێن ئاخڤتنکەری ب ڕێڤە ناچن(ژێدەرێ بەرێ، 163). گازندەیا ڕاستەوخۆ گوهدار(گازندەلێکری) یێ بەرپرسە ژ ئەوێ سەرپێچییا هەستپێکری و ژێ دهێتە خواستن ژبۆ ڕاستڤەکرن ،یان گوهۆڕینا ئەوی

بارودۆخێ نەخوازراو. گازندەیا ڕاستەوخۆ دبیتە ئەگەر بارودۆخەك برەخسیت کو گوهدار هەر ب زوی ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ بێتاقەتی و ڕازینەبوونا خۆ دیاربکەت ل دەمێ دبینیت کو ئاخڤتنکەر ب شێوەیەکێ نە ژێهاتی کارتێکرنێ ل سەر دکەت و گازندەیا ڕاستەوخۆ، تاوانبارکرنەکا ڤەشارتی و ئاشکرایا کەسێ گوهدارە، ب واتایەکا دی دەمێ تۆ گازندەیا ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ ئاڕاستەدکەی ل ئەوی دەمی مەبەستا تە تاوانبارکرنا ئەوییە چ ب شێوەیەکێ ئاشکرا ،یان ڤەشارتی بیت ، ژبەر هندێ ژی ئەڤ تاوانبارکرنە گەلەك جاران دبیتە ئەگەرێ تۆرەبوونا گوهداری(Clyne 54 ,1994). ئانکو ب ڕاستەوخۆیی کەسێ ئاماژەپێکری دهێتە تاوانبارکرن ب ئەوێ سەرپێچییێ، ژبەر ئەڤێ یەکێ دبیتە ئەگەرێ تێکچوونا ڕۆخسارێ پۆزەتیڤێ گوهداری، چونکی د ئەڤی بارودۆخیدا گوهدار یێ پێدڤییە بهێتە پەسەندکرن و حەزلێکرن. هەروەسا ل دەمێ ئاخڤتنکەر داکۆکییێ ل سەر هندێ دکەت کو گوهدار دڤێت ب هندەك کاران ڕابیت، داکو ئەوێ شاشییێ دروستبکەت، یان ئەوی بارودۆخی بگوهۆڕیت، ل ئەوی دەمی دبیتە ئەگەرێ تێکچوونا ڕۆخسارێ ئەوی یێ نێگەتیڤ، چونکی پێدڤی و حەزا ئەوی بەرەڤ نەچەوساندن و سەربەخۆبوونێڤەیە(Ghaznavi, 2017, 2).

بەلێ گازندەکرنا نەڕاستەوخۆ کو یا پێکهاتییە ژ دەربڕینەکا درێژ و دووبارەکری ژبۆ ڕەوشەکا بێزارکەر و پێدڤیاتییا ئەوێ یا کێمە ژبۆ گوهۆڕین یان ڕاستڤەکرنا ئەوی بارودۆخێ گازندە ل سەر چێبووی. ئانکو گەلەك پیتەی ب هندێ نادەت کو گوهدار ب ئەرکێ گوهۆڕینێ ڕابیت، ژ بەر ئەوێ گازندەیا هاتییە کرن. هەر ئەڤ ئێکەیە کو ئەوێ ژ گازندەیا ڕاستەوخۆ جودا دکەت، چونکی د ئەڤی بارودۆخیدا گازندەلێکری ناهێتە بەرپرسیارەتیکرن و بەرپرسکرن دەربارەی ئەوێ سەرپێچییا هاتییە ئەنجامدان. ژمارەکا زۆرا ڤەکۆلینان ئاماژەیێ ب ئەوێ چەندێ ددەن کو گازندەیا نەڕاستەوخۆ ژ ستراتیجیەتێن هاریکارە ژبۆ دروستکرنا پەیوەندییەکا ساخلەم د ناڤبەرا تاکێن کۆمەلگەهێدا. ئەرکێ ئەوێ یێ سەرەکی نەهێلانا گرژی و ئالۆزیانە ل جهێ تێکچوونا بارودۆخی د ناڤبەرا ئەواندا (Ghaznavi, 2017, 2).

(هۆنگ) ب ئەڤی ڕەنگی گازندەیا ڕاستەوخۆ و نەڕاستوخۆ ژێکجوداکەت، گازندەیا ڕاستەوخۆ پتر دهێتە هەلبژارتن، چونکی ئەو پتر دبیتە ئەگەرێ تێکچوونا ڕۆخسارێ مرۆڤی ژ گازندەیا نەراستەوخۆ. گازندەیا ڕاستەوخۆ بریتییە ژ دەربڕینێن

ڕاستەوخۆ ژ نەشادی(بێکەیفی)یێ و د شیاندایە ب ساناهی ژ لایێ گوهداریڤە ئاماژە پێبهێتەدان، بەلێ گازندەیا نەراستەوخۆ دبیتە ئەگەرێ پەیداکرنا ڕاڤەکرنێن جودا و یا دروستتر د شیاندایە وەکو ڕاگەهاندنەکا گشتی بهێتە هژمارتن و ب ئەڤێ چەندێ د شیاندایە تێکچوونێن ڕۆخسارێ مرۆڤی بۆ نزمترین ئاست بهێنە بەرزەکرن(Hong,2013,3). هەروەسا سزایێن گازندەیا نەراستەوخۆ ل سەر مللێن ئاخڤتنکەرینە و بەرپرسایەتییەکا بەشی دکەڤیتە سەر گوهداری. ئانکو ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر بەرپرسایەتییێ نائێخیتە سەر گوهداری، بەلکو هوسا دیاردکەت کو ئەو ژ خۆ یێ ڕازی نینە،یان ل سەر تشتەکێ کو یێ ئامادە نەبیت. دیسان گازندەیا ڕاستەوخۆ چێدبیت ببیتە کردەیەکا تێکچوونا ڕۆخسارێ گوهداری، ژبەرکو ئاخڤتنکەر بەرپرسایەتییێ دئێخیتە سەر گوهداری ژبەر ڕازینەبوونا ئاخڤتنکەری ژ ئەوی. وەکو: ل دەمێ مامۆستا گازندەیێ ژ قوتابییەکا خۆ بکەت کو ئەزموون ئەنجامنەدایە و بێژیتێ:

-ئەز گرنگییێ ب هندێ نادەم کو تۆ محازەرا چووی ئامادەنەبووی، بەلێ یا گرنگ ئەوە تۆ ئەرکێ خۆ بهینی(Al Rashid,2017,4).

هەروەسا دبیت گازندەیا ڕاستەوخۆ ببیتە کردەیا تێکچوونا ڕۆخسارێ ئاخڤتنکەری ژی، ژبەرکو ئاخڤتنکەر هەست و سۆزێن خۆ ل سەر گوهدار دسەپینیت، ژبەرهندێ گوهدار ب شێوەیەکێ ئەرێنی ئەوێ چەندا ئاخڤتنکەر دبێژیت تێناگەهیت(ژێدەرێ بەرێ، 4).

ئانکو ژ ئەڤان بۆچوونێن ل سەری ل دۆر گازندەیا ڕاستەوخۆ و نەراستەوخۆ دیاردبیت کو گازندەیا ڕاستەوخۆ دەربڕینێ ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ ژ تۆرەبوون و نەخۆشی و خەما ئاخڤتنکەری بۆ ئەوی کەسێ پەرپرساتی هەلگرتی دەردبڕیت، ئەوژی ژبەر ئەوێ کریارا نەپەسەند و نەرەوا ئەوا هاتییە ئەنجامدان، چ ب شێوەیەکێ تەمام، یان ب شێوەیەکێ بەشی بیت. ئانکو دبیتە کردەیا تێکچوونا ڕۆخساری، بەلێ گازندەیا نەراستەوخۆ ئاخڤتنکەر ب شێوەیەکێ نەراستەوخۆ دەربڕینێ ژ ڕازینەبوونا خۆ بەرامبەر ئەوێ کریارا هاتییە ئەنجامدان دکەت، لەورا د کارلێکرنا جڤاکیدا، هەڤگرتنێ دروستدکەت. ل خوارێ دێ هەول هێتە دان نموونە بۆ هەر دوو جۆران بهێنە هینان:

1-گازندەیا ڕاستەوخۆ:

وەکو:

A-ژڤانێن تە یێن دروست نینن، باوەربکە پێییێن من ڕەق بوون.

B-هەمی قوتابییێن پۆلێ وانە یێن پێشکێشکرین، ب تنێ تۆ خۆ ڤەدزی، دا تۆ وانەیێ نەبێژی.

ئەڤ هەر دوو نموونەیێن ل سەری دبنە گازندەیا ڕاستەوخۆ، چونکی ئاخڤتنکەر دەربڕینێ ژ تۆرەبوونا خۆ بەرامبەر ئەو کریارێن گوهداری کری دەربڕییە کو د نموونەیا (A)دا، ئاخڤتنکەری ب ئاشکەرایی گازندە ژ گوهداری کرییە، ژبەر بێ ژڤانییا ئەوی. هەروەسا د نموونەیا (B)دا، ب هەمان شێوە ب ئاشکەرایی گازندە ژ گوهداری کرییە ژبەر پێشکێشنەکرنا ئەوی بۆ وانەگوتنێ و ئەڤ گازندەیا ڕاستەوخۆ بێگومان تۆرەبوون و خەمگینی ل دەڤ ئاخڤتنکەری پەیداکرییە و بوویە ئەگەرێ تێکچوونا ڕۆخسارێ گوهداری، چونکی ئەو ب ڕاستەخۆیی تاوانبارکرییە و گازندە ژێ کرییە.

2-گازندەیا نەراستەوخۆ:

وەکو:

A-**ئەو هەر درەنگ دهێتە دەوامێ؟**

B-**هوسا دهاتە دیتن کو دێ شەڕ ڕویدەن.**

د ئەڤان نموونەیێن ل سەریدا ئاخڤتنکەر ب ئاشکەرا و ڕاستەوخۆیی گازندەیێ، ژ گازندەلێکەری ناکەت، بەلکو ب نەراستەوخۆیی دەربڕینێ ژ گازندە و نەرازیوونا خۆ بەرامبەر کەس، یان بارودۆخی دکەت. د نموونەیا (A)دا، ئاخڤتنکەری ب نەراستەوخۆیی گازندەیا خۆ بەرامبەر ئەوی کەسێ درەنگ دهێتە دەوامێ دەربڕییە و ل دویڤ دەوروبەری هوسا دهێتە تێگەهشتن کو ئەو یێ ڕازی نینە ژ ئەوی و گیرۆبوونا ئەوی ب کارەکێ نەدروست نیشاندایە و د نموونەیا (B)دا، ئاخڤتنکەری گازندەیا خۆ یا ڤەشارتی ب شێوەیێ پێشبینی نیشاندایە کو دێ شەڕ ڕویدەن، ئەوژی ب ڕێکا دەوربەری دهێتە تێگەهشتن کو ئاخڤتنکەر ژ بارودۆخێ هەی نەرازییە و ب شێوەیەکێ ڤەشارتی گازندە ژ ئەوان کرینە.

ژ بەر ئەڤێ یەکێ ئەم د ڤەکۆلینا خۆدا دێ پێدڤی ب هەردوو جۆران بین، هەر یا ڕاستەوخۆ و یا نەراستەوخۆ، چونکی مەرەما سەرەکی ژ ئەڤێ ڤەکۆلینێ زانینا ئەوان ستراتیجیەتێن ڕاستەوخۆ و نەراستەوخۆنە یێن ژ لایێ ئاخڤتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێڤە دهێنە بکارهینان.

6-2-شێوەیێن تێگەهشتنا گازندەیێ:

نواندنا کردەیا گازندەیێ د شیاندایە ل سەر پێنج شێوەیێن تێگەهشتنێ یێن جیاواز بهێتە دابەشکرن کو پلەیا هێزا ئەڤێ تێگەهشتنێ ل دویڤ ڕویێ گوهداری دهێتە گوهۆڕین. ئەو شێوەیە ژی ئەڤەنە:

1-د بن ئاستێ لومەکرنێدا و ئەڤە ئاماژەیێ ب ئەوان تێگەهشتنان ددەت کو شیانێ ددەتە ئاخڤتنکەری خۆ ژ دیارکرنا بابەتەکی، یان دابێشەیەکێ دویربێخیت کو شیانا گازندەکرنێ ل سەر هەبیت، یان تەکەزێ ل سەر گوهداری دکەت(Olshtain and Weinbach, 1993,113). وەکو:

-باشبوو مالا مە وەکو یا ئەوان یا پیس نینە.

د ئەڤێ نموونەیا ل سەریدا ئاخڤتنکەری هوسا دەربڕین ژ مالا خۆ کرییە کو وەکو یا ئەوان یا پیس نینە، ئانکو هەولدایە خۆ ژ گازندەیێ دویربیخیت.

-ژۆرا تە گەلەك یا بێسەروبەرە.

د ئەڤی نموونەیا ل سەریدا گازندەکرن ب شێوەیێ لومکرنێ هاتییە و ئاخڤتنکەری لوما بێسەروبەرییا ژۆرا گوهداری سالۆخکرییە و دیارکرییە. ئانکو تەکەز ل سەر گوهداری کرییە.

2-دەربڕینا تۆرەبوونێ یان ڕەتکرنێ کو ئەڤ هەر دووکە ئاماژەیێ ب ئەوێ تێگەهشتنێ ددەن کو یا دیار و ڕاستەوخۆ نەبیت و ئەڤە ب شێوەیەکێ ئاشکەرا ئەوی بابەتێ شیانا گازندەکرنێ هەین دیارناکەن، بەلێ دەربڕینێ ژ تۆرەبوونەکا گشتی ل دەمێ سەرپێچییێ یان ڤارێبوونێ دکەن(ژێدەرێ بەرێ، 113). ب ئەڤی ڕەنگی:

أ-تۆرەبوون:

وەکو:

- سڤاندەیا ئەوان یا د ناڤ جادەیێدا.

د ئەڤێ نموونەیا ل سەریدا ئاخڤتنکەری دەربڕین ب شێوەیەکێ نەراستەوخۆ ژ تۆرەبوونا خۆ بەرامبەر سەرپێچییا درێژییا سڤاندەیا ئەوێ مالێ کرییە، چونکی جهەکێ یاسایی نینە، سڤاندەیا چ مالان بهێتە د ناڤ جادەیدا و ئەڤەژی دەربڕینێ ژ گازندەیەکا نەراستەوخۆیە بەرامبەر سەرپێچییا گوهداری دکەت.

ب-ڕەتکرن:

أ-ئەڤێ جارێ ل من ببورە.

ب-ئەز هەمی گاڤان یێ ل تە بووریم، بەلێ ئەڤێ جارێ ئەو خەلەتییەکا مەزنە.

د ئەڤێ نموونەیا ل سەریدا(ب)ب نەراستەوخۆیی داخوازییا (أ)ی ڕەتکرییە و د هەمان دەمدا دەربڕینێ ژ گازندەیێ بەرامبەر ئەوێ خەلەتییا مەزنا (أ) کری دکەت.

3-گاندەیا ئاشکەرا، ئەڤە ئاماژەیێ ب ئەوێ تێگەهشتنێ ددەت کو ئاخڤتنکەری تێدا بڕیاردایە، چونکی ئەوی کردەیەکا تێکچوونا ڕۆخساری یا ڤەکری بەرامبەر گوهداری بکارهینایە، ئەڤەژی بۆ هندێ نینە داکو هاندانا ئەوی بۆ سزایان بدەت و د ئەڤێ تێگەهشتنێدا ئاخڤتنکەر ب شێوەیەکێ دیار و ئاشکەرا ئاماژەیێ ب بابەتەکی، یان دابێشەیەکێ ددەت کو شیانا گازندەیێ هەیە(Olshtain and Weinbach, 1993,113).

وەکو:

-ئەو زۆرداریا تۆ ل هەژاران دکەی یا خەلەتە.

د ئەڤێ نموونەیا ل سەریدا ئاخڤتنکەری گازندەیەکا ئاشکەرا پێشکێشی گوهداری کرییە، ژبەر ئەوێ زۆرداریا ئەو ئەنجامددەت و ئەڤە بۆ هندێ نینە داکو ئەو بهێتە سزادان،

بەلکو بۆ هندێیە داکو دەست ژ ئەوی کارێ خراب بەردەت.

4-تاوانبارکرن و هۆشداری: دەربڕین ژ ئەڤان هەر دووکان، گازندە ب دەستڤە دهێت و د دەربڕینا ئەڤان کردەیاندا، ئاخڤتنکەر بڕیارا ئاڕاستەکرن یان نواندنا کردەیا تێکچوونا ڕۆخساری یا ڤەکری ددەت، بەلێ ل گەل هندێ کو ئەڤە سزایێن چاڤەرێکری بەرامبەر یان دژی گوهداری ب خۆڤە دگرن(ژێدەرێ بەرێ، 113). ب ئەڤی ڕەنگی:

أ-تاوانبارکرن:

وەکو:

-تۆ یێ بوویە ئەگەرێ هندێ قوتابی بایکۆتێ بکەن.

د ئەڤێ نموونەیا ل سەریدا ئاخڤتنکەری، گوهدار بەرامبەر هاندانا قوتابییان بۆ ئەنجامدانا بایکۆتێ تاوانبارکرییە و ئەڤەژی د ناڤا خۆدا دەربڕینێ ژ کارێ گوهداری دکەت. هەروەسا دبیتە ئەگەرێ تێکچوونا ڕۆخسارێ گوهداری و ئەنجامدانا ئەڤی کاری سزایێن چاڤەرێکری بۆ گوهداری د پشترا هەیە.

ب-هۆشداری:

وەکو:

-جگارە دبیتە ئەگەرێ چێکرنا نەخۆشییێن دلی و پەنجەشێرێ .

-بکارنەهینانا ماسکی، کۆرۆنا ب سانەهی دێ هێتە مرۆڤی(شێرزاد سەبری و دلڤین خالد، 2021، 51).

ئەڤ نموونەیێن ل سەری هۆشداریکرنن و دەربڕینێ ژ گازندەیێ بەرامبەر کێشانا جگاران دکەن و نەکرنا ماسکی و ب جهنەهینانا ئەڤان کاران سزایێن چاڤەرێکری ل پشت هەنە، ئەوژی هاتنا نەخۆشییێن گرانن و هاتنا ئێشا کۆرۆنایە.

5-گەفکرنا ئێکسەر کو دەربڕین ژ ئەڤێ کردەیی وەکو گازندەیەکێ دهێتە کرن، ئەوژی ل دەمێ ئاخڤتنکەر هێرشێ ل سەر گوهداری ب شێوەیەکێ ڤەکری دکەت(Olshtain and Weinbach, 1993,113).

وەکو:

-نابیت ئێدی تۆ ب شەڤ ژ مال دەربکەڤی(لقمان فریق سلێمان، 2020، 23).

د ئەڤێ نموونەیا گەفکرنێدا د شیاندایە وەکو گازندە بهێتە شرۆڤەکرن، ئەوژی ل دەمێ کوڕی خرابیەك ئەنجامدابیت و بابی ژبەر ئەوێ چەندێ ئەو ڕستە پێشکێشی ئەوی کربیت.

2-7-دویراتییا جڤاکی و گازندە:

دویراتییا جڤاکی ب بگۆڕەکێ گرنگێ زمانڤانییا جڤاکی د شرۆڤەکرنا ڕەفتارێن ئاخڤتنێدا دهێتە هژمارتن. تێگەهێ ئەوێ یێ هەرە سادە دیارکرنا ئەوێ ڕێژەیا هەڤالینی و نیاسینێیە د ناڤبەرا پەیوەندیکەراندا. دویراتییا جڤاکی ژ فاکتەرێن سەرەکینە کو تەکەزێ ل سەر ئاخڤتنێن هویر و هشیار د ناڤبەرا ئاخڤتنکەراندا دکەت، چونکی دبیتە

ئەگەرەكێ باش ژبۆ ئاسودەبوون و ملكەچبوون و ڕەوشت بكارهینانێ د ئالوگۆركرنا ئاخڤتنێدا(Boxer, 1993, 103). ژ بەر ئەڤێ چەندێ ژی ژمارەكا زۆرا ڤەكۆلینان گرنگییەكا هەرە زۆر ددەنە ل سەر هەلبژارتنا سراتیجیەتێن گازندەیێ و گونجاندنا ئەوان ل گەل ئاستێ جۆراوجۆرییا جڤاكی و دویراتییا د ناڤبەرا كەساندا دیاردكەن. د زۆربەیا هەرە زۆر یا كەلتوورێن جیهانیدا، پەیوەندییەكا بهێز د ناڤبەرا جۆراوجۆرییا جڤاكی و ستراتیجیەتێن گازندەیێدا هەیە. مەرەم ژ دویراتییا جڤاكی ئەو پەیوەندییە ئەوا د ناڤبەرا بەشداربوویێن ئاخڤتنێدا هەی یا نێزیك(SD-)ە و یا دویر(SD+)ە. ژ لایەكێ دیڤە پلەیا جڤاكی ئاماژەیێ ددەتە ئەوێ جیاوازییا ستوونی یا پلەیێن جڤاكی د ناڤبەرا بەشداربوویێن ئاخڤتنێدا. بۆ نموونە وەكو ئەوێ پەیوەندییا فەرمانبەری ل گەل ڕێڤەبەری، ژ بەر ئەڤێ چەندێ(براون و لێڤنسن) دیاردكەن كو ئەو پەوەندییا د ناڤبەرا ستراتیجەتان و جۆراوجۆرییا جڤاكیدا د سێ لایەناندا دیاردبیت، ژ ئەوان ژی (هێز، پلەیا جڤاكی و دویراتییا د ناڤبەرا ئاخڤتنكەران)دا و ڕادەیێ زێدەیێ سەپاندنا گازندەیێ دبیتە ئەگەرێ تێكچوونا ڕۆخساری، بەلێ بەرۆڤاژی ئەگەرێ بكارهینانا نەراستەوخۆیا ئەڤێ كردەیێ كارتێكرن ل ڕۆخسارێ كەسێ بەرامبەر ناكەت (Abdolrezapour and Dabaghi,and Kassaian. 2012, 714).

ئانكو ژ ئەڤا ل سەری دیاردبیت كو دبیت هندەك بگۆڕێن دەوروبەری كارتێكرنێ ل سەر چەواییا پێشكێشكرنا ئاخڤتنكەران بۆ گازندەیێ بكەن. ئەڤ بگۆڕە ژی ئەڤەنە: حالەتێ پشكداران د ئاخڤتنێدا(ئانكو پلەیا جڤاكی). هەروەسا دویراتییا جڤاكییە. د شیاندایە ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ بهێنە بەحسكرن:

أ-بگۆڕێ پلەیا جڤاكی: وەكو هەبوونا ئاستێ ستوونی د ناڤبەرا هەڤپشكێن ئاخڤتنێدا، ئەڤ چەندە دبیتە ئەگەر كو ئاخڤتنكەر خۆ ل سەر گوهداری بسەپینیت. وەكو:

-ما من نەگوتە تە نابیت تۆ مولەتێ بدەیە فەرمانبەران.

ژ ئەڤێ نموونەیا ل سەری دیاردبیت كو ئاستێ ئاخڤتنكەری ژ یێ گوهداری بەرزترە و پەیوەندییەكا ستوونی د ناڤبەرا ئەواندا هەیە و گازندەكرنا ئاخڤتنكەری بۆ گوهداری وەكو گەفكرنەكێ لێهاتییە و بوویە كردەیەكا تێكچوونا ڕۆخسارێ گوهداری.

ب-دویراتییا جڤاكی: ئانكو ئەڤە گرێدای پلەیا نیاسینێیە د ناڤبەرا ئاخڤتنكەر و گوهداریدا. ئەڤجا هندی پلەیا جڤاكی یا د ناڤبەرا ئاخڤتنكەری و گوهداریدا یا نێزیك بیت، كاریگەرییا كردەیا گازندەیێ دێ كێمتر بیت و بەرۆڤاژی ئانكو هندی پلەیا جڤاكی یا

د ناڤبەرا ئاخفتنکەری و گوهداریدا یا دویربیت، کاریگەرییا کردەیا گازندەیێ دێ پتر بیت. وەکو:

-برا بۆ برای: تۆ بۆچی زوی ناهێیە سەر کارێ خۆ؟

د ئەڤێ نموونەیا ل سەریدا ژبەرکو پلەیا جڤاکی د ناڤبەرا ئاخفتنکەری و گوهداریدا یا نێزیکە، ژبەر هندێ کاریگەرییا کردەیا گازندەیێ ل سەر گوهداری دێ یا کێمتر بیت.

-رێڤەبەرەکێ بیانی بۆ فەرمانبەرەکی فەرمانگەها ئەوی: تۆ بۆچی زوی ناهێیە سەر کارێ خۆ؟

ژبەرکو دویراتییا جڤاکی د ناڤبەرا رێڤەبەرێ بیانی و فەرمانبەریدا هەیە، ژبەر هندێ کاریگەرییا کردەیا گازندەیێ ل سەر گوهداری(فەرمانبەری) دێ یا پتر بیت.

ژ ئەنجامێ ژ ئەڤێ چەندا ل سەری و ژ پێخەمەت پێشکێشکرنەکا گونجای، پێدڤییە ل سەر ئاخڤتنکەری ب گرنگیڤە ئەڤان هەر دوو بگۆران هەلبسەنگینیت، پشتی هینگێ بکارهینانا ستراتیجیەتێ ل دویڤ دەوروبەرێن جودا دێ هێتە گوهۆڕین و بەرۆڤاژی ئەڤێ چەندێ دبیت تێگنەگەهشتنەکا خراب و نەدروست پەیدابیت.

2-8-گازندە و ڕازینەبوون:

بەری بەحسێ گازندەیێ و نەرازیوونێ ل گەل ئێك بهێتە کرن، پێدڤییە بهێتە دیارکرن، ڕازینەبوون-Objection چییە؟

1-فەرهەنگا (کامپرێچ) ڕازینەبوون ب ئەڤی ڕەنگی پێناسەکرییە:

أ-کردەیەکا دەربڕینێیە یان هەستکرنە ب بەرهنگاربوونێ یان نەڤیانا تشتەکی یان کەسەکییە.

ب-هەستکرن یان دەربڕینە ژ بەرهنگاریبوون یان نەڤیان یان ڕەتکرنێ.

ج-دەربڕین یان هەستکرنە وەسا دیاردکەت کو ئەو ل گەل تشتی ڕێکناکەڤیت یان دژی ئەوێ ڕادوەستیت(https://dictionary.cambridge.org).

2-فەرهەنگا (ئیکسفۆرد) ب ئەڤی ڕەنگی ڕازینەبوونێ ددەتە پێناسەکرن: ڕازینەبوون کردەیەکا قەبخوازیێیە(تحدی) یان هەڤنەگرتنە ل گەل تشتی(https://www.lexico.com/definition/objection).

3-ڕازینەبوون یان(ناڕەزایی کردەیەکی قسەییە، لەم کردەیەدا قسەکەر دەبێ پێشتر زانیاری هەبێت کە شتەکە(دیاردەکە) یان (کردەکە) سەرکەوتوونەبووە و بە ئەنجام نەگەیشتووە، ئینجا ناڕەزایی خۆی بەرامبەر(سەرنەکەوتن) دەڕدەبڕێ) (قیس کاکل توفیق، 1995، 92).

ئەڤجا ژ ئەڤان پێناسەیان دیاردبیت کو ڕازینەبوون هەست دەربڕینەکە بەرامبەر کارەکێ ئەنجامدای ژ لایێ کەسەکیڤە و

ئاخڤتنکەری ئەو تشت نەڤیایە و ب ئەڤێ چەندێ قایلنەبوونا خۆ بەرامبەر نیشاندایە.
وەکو د ئەڤان نموونەیاندا دیاردبیت:
-ئەرێ نازدار هەر نەهات ؟
-نازادرێ جگارە هەر کێشان؟
-بۆچی ئەو ناخوینیت؟
-ژبەر چ ئەوی دەست ژ کاری بەردا؟
مەرجێن گازندەیێ د گەلەك خالاندا ل گەل ڕازینەبوونێ ئێکودوو دگرن و ژ ئێك و دوو نێزیکن، بەلێ گازندە د هندێدا ژ ڕازینەبوونێ جودادبیت، د گازندەییێدا ڕازینەبوون دکەڤیتە سەر گوهداری، چونکی د شیانا ئەویدایە ئەوێ کردەیا دیارکری ئەنجامبدەت، بەلێ گوهدار کێم خەمبوویە یان ژبەر هەر ئەگەرەکێ دی بیت ئەنجامنەدایە، ئەڤێ چەندێ ماف دایە ئاخڤتنکەری کو گازندەیێ بکەت، بەلێ د ڕازینەبوونیدا(نارەزای)دا مەرج نینە سەرکەڤتنا کردەیێ ل ژێر دەستهەلاتا گوهداریدا بیت، بەلکو ئەگەرێن دی هەنە(قیس کاکل توفیق، 1995، 96).
-ترۆمبێل هێشتا خرابییە؟ (ڕازینەبوون)
- تە هێشتا ترۆمبێل نەچێکرییە؟ (گازندە)
دیسان گازندە و ڕازینەبوون د ئەڤان خالاندا ژێکجودادبن:
1- د ئەوان ڕستەیێن ڕازینەبوون تێدا، ئەگەر بکەر بهێتە گوهۆڕین بۆ کەسێ دووێ، واتایا گازندەیێ ددەت. د ڤێرێدا دڤێت کار بوورییێ سادە بیت(قیس کاکل توفیق، 1995، 96).وەکو:
- دار هەر شکەست؟ (ڕازینەبوون)
- تە دار هەر شکاند؟ (گازندە)
بەلێ ئەڤ یاسایە، یاسایێ سەرەکی نینە، چونکی گەلەك جاران تێکەلی ئێك دبن، هەر وەکو د خالا(2)دا دیاردبیت.
2-هیشتا+پرسیار ب نەرێ؟(دڤێت ڕستە نەرێ بیت و کار بوورییێ تەواو بیت) ئەڤە بۆ گازندەیێ و ڕازینەبوونێ هەر دووکان دهێت، بەلێ ئەگەر کار بوو ئەرێ، ل ئەوی دەمی ب تنێ گازندە دمینیت و نابیتە ڕازینەبوون(ژێدەرێ بەرێ، 97). وەکو:
-هێشتا تۆ نەنڤستییە؟ (گازندە و ڕازینەبوون)
- هێشتا تۆ یێ نڤستی؟(گازندە)
3-ئەگەر بکەر کەسێ دووێ بیت و کار بوورییێ تەواو بیت، ل گەل گازندەیێ، داخوازی دهێت، بەلی ئەگەر بکەر بوو کەسێ سێیێ، ل ئەوی دەمی داخوازی ل گەل گازندەیێ نامینیت، بەلێ ل گەل ڕازینەبوونێ تێکەلدبیت (ژێدەرێ بەرێ، 98). وەکو:
-هێشتا تە نڤێژ نەکرییە؟ (گازندە و داخوازی)
-هێشتا ئەوی/ئەوێ نڤێژ نەکرییە؟ (گازندە و ڕازینەبوون)
4-ژبلی ئەڤان خالێن ل سەری هەروەسا دەربڕینێن. وەکو:(نەمگوت، پێم نەگوتی، ما من نەگوتە تە، من چەند گوتە تە، من

نەگوت...هتد)ب شێوەیێ ڕاستەوخۆ بۆ گازندەیێ بکاردهێت و ڕستەیا دوماهیکا ئەوێ فەرماندانە(ژێدەرێ بەرێ، 99). وەکو:

-من نەگوتە نەچە؟

-من چەند گوتە تە ترۆمبێلی نەهاژۆ؟

ل دوماهییێ پێدڤییە ئاماژە ب ئەوێ چەندێ بهێتە دان کو ڕازینەبوونێ پەیوەندییەکا موکم ل گەل گازندەیا نەراستەوخۆ هەیە، چونکی د گازندەیا نەراستەوخۆدا ئاخڤتنکەر ب شێوەیەکێ نەراستەوخۆ دەربڕینێ ژ گازندەیا خۆ دکەت، ئانکو ئێکسەر بەحسێ گوهداری ناکەت، هەر ئەڤەژی د ڕازینەبوونێ ژێدا دیاردبیت، چونکی پارا پتر د ڕازینەبوونێدا بکەر یێ ئامادە نینە، ئانکو کەسێ سێیێە. ئەڤ چەندە پەیوەندییەکا بهێز د ناڤبەرا ڕازینەبوون و گازندەیا نەراستەوخۆدا نیشانددەت و نموونەیێن هۆسا د هەمان دەمدا دبنە ڕازینەبوون و دبنە گازندەیا نەراستەوخۆ. هەر وەکو ئەڤان نموونەیێن ل خوارێ دیارکری:

-هەر ئەو نەهات؟

-بۆچی ئەوێ شوینەکر؟

- ژبەرچ ئەوێ ئەزموون نەکر؟

3- ستراتیجیەتێن گازندەیێ و پێرابوونێن لایەنێ ئامارێ:

3-1-ستراتیجیەتێن گازندەیێ:

سەبارەت ستراتیجیەتێن گازندەکرنێ ڤەکۆلەران ستراتیجیەتێن جیاواز بۆ گازندەکرنێ دانایینە. ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ دیارکری:

1-(شیفر-Schaefer -1982) نەە پێکهێنێن واتایی د ئاستێ ئاخڤتن و گوتارێدا بۆ گازندەکرنێ دەستنیشاندکەت کو بریتینە ژ:(بابەت ڤەکرن، ئاڕاستەکرن، دیارکرنا کریارێ، بەهانە هینانا ئاخڤتنکەری، بەهانە هینانا گوهداری، ڕویدان-چارەسەری، گەفکرن، ڕاوستاندنا دانوستاندنێ، هەلسەنگاندن) (Al Rashidi ,2017,14).

2-(مورسی و نو-neu & murthy) چار ستراتیجیەتێن ڕاستەوخۆ یێن گازندەکرنێ بۆ ئەمریکیان دەستنیشانکرینە. ئەوژی ئەڤەنە:

أ-ڕوهنکرنا مەبەستێ:

وەکو: باشە، چاڤەرێبە ئەز وەبکەم.

ب- گازندەکرن:

وەکو:

-ئەز دبینم نمرە گەلەك یا کێم بوو.

ج-بەهانە هینان بۆ گازندەکرنێ:

وەکو:

-من گەلەك دەم و ڕەنج بۆ ئەڤی بابەتی مەزاختییە.

د-داخوازکرنا چارەکرنا داخوازییێ:

وەکو:

-ئەز دی ئارام بم ئەگەر پێداچوون د نمرەیا مندا بهێتە کرن(Murphy & Neu, 1995,203).

3-(ترۆسبۆرگ) ب دانانا ستراتیجیەتێن گازندەیێ ل سەر چەند جۆرەکان ڕادبیت. ئەوژی بریتینە ژ: بەرپرسکرنا گوهداری نەئاشکرا(no explicit reproach)، دەربڕینێن ڕازینەبوون یان دلشکاندنێ(expression of annoyance or dissapproval)، تاوانبارکرن و لومەکرن (accusation and blame)، هەر جۆرەك ژی ژ ستراتیجیەتەکێ یان پتر پێکهاتییە. هەر وەکو ل خوارێ دیار کو ژمارەیا ئەوان هەمی ستراتیجیەتان هەشتن:

1 – بەرپرسکرنا گوهداری یا نەئاشکرا: ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر (گازندەکەر) پێدڤییە پەنایێ ژبۆ ستراتیجیەتا ئاماژەیا نەراستەوخۆ ببەت ژبۆ نەهێلانا ئالۆزییێ و باس ل گوهدار(گازندەلێکەر)ی د ناڤ ئاخڤتنێدا نەهێتە کرن و ئەگەر گازندەلێکەر یێ ئامادەبیت ل دەمێ گوتنا ئەڤان جۆرە دەربڕینان، ئاخڤتنکەر دێ دیارکەت کو ئەو دەربارەی ئەوێ خەلەتیێ دزانیت و دێ گوهدار ب شێوەیەکێ نەراستەوخۆ بەرپرس کەت. ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ نابێژیت کو ئەڤ تشتە یێ خرابە یان یێ ڕاست نینە، هەروەسا گوهدار ژی ل ڤێرێ ب دروستی نزانیت کا ئەو خەلەتی بۆ ئەوی دزڤریت یان نە. ئەڤ ئستراتیجیەتە بۆ گازندەیێ یا لاوازە. نموونە بۆ ئاماژەکرنا نەدیار و نەراستەوخۆ:

-تۆ قوتابیەکێ گەلەك زیرەك بووی.

-دوهی ڕەوشا تە گەلەك یا باش بوو.

-گاڤا دی ترومبێلا من چ ئاریشە تێدا نەبوون.

-ئەز ئەڤان ڕۆژان گەلەك ژ هەوە نابینم، مانە هوسایە؟

2- دەربڕینێن دلشکاندن و ڕازینەبوونێ: ئەڤ جۆرە یێ پێکهاتییە ژ دەربڕینێن دلشکاندن، نەڤیانێ، ڕازینەبوونێ دەربارەی بارودۆخەکی کو ئاخڤتنکەر هزربکەت کو ئەو یا خرابە بۆ ئەوی/ئەوێ. هەروەسا دبیت ئەو دەربرینە دەرئەنجامەکێ خراب ل دویڤ خۆ بهێلیت، چونکی ئاخڤتنکەر ب شێوەیەکێ نەراستەوخۆ گوهداری بەرپرسیاردکەت.

أ- دەربڕینێن دلشکاندنێ: ل ڤێرێ گازندکەر باس ل بارودۆخی دکەت ب دلەکێ شکەستی و ئەو سەروبەرێ ڕویدای گەلەك ب دلی ئەوی نینە، بەلێ ئەو ب شێوەیەکێ نەراستەوخۆ گازندەیا خۆ دگەهینتە کەسێ بەرامبەر.

-تۆ بەس سەحکە مالێ چەندا بێسەرو بەرە؟

ب- دەرئەنجام(consequences): ل ڤێرێ ژی ئاخڤتنکەر ب شێوەیەکێ نەراستەخۆ گازندەیا خۆ دگەهینیت، بەلێ بۆ گوهداری دیاردکەت کو ئەو بارودۆخە دەرئەنجامەکێ گەلەك خراب یێ دویڤ خۆ هێلای یان د پاشەرۆژێدا دێ هێلیت.

-ئەز بێژم ئەم هەمی دێ ب ئەڤێ بێسەروبەرییێ تووشی نەخۆشییان بین.

3- تاوانبارکرن: تاوانبارکرن ل بکەرێ گازندکرنێ دگەڕهیت و دهێتە کرن. ل ڤێرێ دوو ئاست یێن هەین کو بۆ تاوانبارکرنا ڕاستەوخۆ و نەراستەوخۆ دهێتە ژێکجوداکرن. د تاوانبارکرنا نەراستەوخۆدا گازندەکەر دشێت پرسیاران دەربارەی بارودۆخی ئاڕاستەی گوهداری بکەت یان دیاربکەت کو ئەوژی ب شێوەیك ژ شێوەیان ئەگەرێ ئەوێ ئاریشێیە پاشی دێ بۆ گوهداری دیارکەت کو ئەو بکەرێ سەرەکییێ ئەڤێ گازندەکرنێ بوو. ژ لایەکێ دیڤە تاوانبارکرنا ڕاستەوخۆژی هەیە کو ئاخڤتنکەر ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ کەسێ بەرامبەر ب ئەنجامدانا ئەوێ خەلەتییێ گونەهباردکەت.

أ- تاوانبارکرنا نەراستەوخۆ:

وەکو:

-تۆ سەحکە مالێ چ یا بێسەروبەرە، یا دیارە ئەڤە ژ حەفتییا بووری وەرە نەهاتییە پاقژکرن.

-کۆمپیۆتەرێ من یێ هاتییە دەستڤەدان، ئەز و تۆ ب تنێ ل ڤێرێ دژین ما مێهڤانەك ئەڤان ڕۆژان بۆ مە هاتییە (ئاخڤتنکەر و گوهدار هەردوو دزانن کو چ مێهڤان نەهاتینە).

ب- تاوانبارکرنا ڕاستەوخۆ:

وەکو:

-دوهی تە ترومبێلا من یا هاژۆتی و تۆ بەس وەرە سەحکە گلێشی د ژوورڤە.

-من ب چاڤێن خۆ دیت، تە ترومبێلامن دەعماند.

4- لومەکرن: کردەیا لومەکرنێ ب ئەوی شێوەیە کو تاوانبارکری یێ تاوانبارە ب ئەوێ سەرپێچییا هاتییە کرن. گازندەکەر ب کریارەکا ب بها سەر گازندەلێکەری دکەڤیت. ئەوژی دبیت وەکو دەربڕینەکا ڕاستڤەکری دیارببیت و دبیت وەك شەرمزارکرنەکا ئاشکرا ل سەر کریارێن ئاخڤتنکەری ب خۆ یان ل سەر گوهداری بهێتە دەربڕین.

أ- لومەکرنا ڕاستڤەکری(Modified Blame): ل ڤێرێ گازندکەر ڕازینەبوونەکا ڕاستڤەکری دەربارەی کارەکی کو تاوانبارکری تێدا بەرپرس دبیت بکاردهینیت. وەکو:

-گەلەك یا نەخۆشە مرۆڤ ل ڤێرێ بمینیت و ئەز گەلەك ژ بێسەروبەرییێ عاجز دبم، هەر چاوابیت پشتی تۆ ب دوماهیك دهێی وەرە پاقژ بکە.

ب- شەرمزارکرنەکا ئاشکرا ژ کارێ گلەیی ل سەر هەی: ل ڤێرێ گازندکەر ب ئاشکرایی دبێژیت کو ئەو کارێ گوهداری کری و ژێ هاتییە بەرپرسکرن یێ باش نینە یان یێ خەلەتە. وەکو:

- ب ڕاستی کۆمپیۆتەرێ من گەلەك بێ سەروبەر یێ هاتییە فۆرماتکرن، خۆ پێناسا دەنگی تێدا نەهاتییە چەسپکرن.

ج- تاوانبارکرنەکا ئاشکرا دەربارەی کەسێ تاوانبارکری: گازندەکەر ب شێوەیەکێ ئاشکرا کا چ تشتێ ڤەشارتی هەیە د هەمی ئاستاندا دیاردکەت. بۆ نموونە دبیت تاوانبارکەر کەسەکە هەتا ئەوی ڕادەی بەرپرسیارەتییا جڤاکی ل دەڤ نینە. وەکو:

- کەس نەشێت ب چ شێوەیان باروەرییێ ب تە بهینیت، تۆ مەزنترین تاوانباری.

- تا ئەوی ڕادەی تە ڕەوشتەکێ گەلەکێ خراب یێ هەی(Trosborg, 1995,315 -320).

ئەڤ ستراتیجیەتێن گازندەیێ ل خوارێ دیارکری، د ناڤ داتاییێن مەدا ڕەنگڤەداینە کو ب تنێ گرێدای ئاخڤتنکەرێن دەڤۆکا سەنتەرێ دهۆکێنە:

هەر وەکو ل سەر دیار هەمی ئەو جۆرە ستراتیجیەتێن مە داینە دیارکرن یێن جیهانینە کو ژ لایێ (ترۆسبۆرگ)یڤە هاتبوونە ئاشکەراکرن، بەلێ چونکی د کەلتوورێن جیاوازدا ستراتیجیەتێن هەمی کردەییێن ئاخڤتنێ کێمی و زێدەهی تێدا دروستبن و ژ کەلتوورەکی بۆ ئێکێ دی د جیاوازن، لەورا ل خوارێ ئاخڤتنکەرێن دەڤۆکا سەنتەرێ دهۆکێ ئەڤ چەندە سەلماندییە کو چەندین ستراتیجیەتێن گازندەیێ بکارهینایە کو دجیاوازن ژ یێن ڤەکۆلەرێن جیهانی ژ ئەوان ژی ئەڤێن ل خوارێ دیارکرینە:

1- گازندەکرنا خۆیی: ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر ب ڕۆلێ گوهداری ژی ڕادبیت ئانکو ئەو ب خۆ گازندەیێ ژ خۆ دکەت. ئەڤ ستراتیجیەتە ل ئەوی دەمی بکاردهیت، ل دەمێ گازندەکەر ب خۆ خەلەتیەکێ دکەت و دزانیت ئەو چەندە بۆ ئەوی یا خرابە، ل ڤێرێ هندەك جاران ل دەڤ هندەك کەسان جۆرە هەلچوونەکا دەروونی ل دەڤ ئاخڤتنکەری دروستبیت و هندەك دەربڕینان ئاڕاستەی خۆ دکەت و ڕازینەبوونا خو دیاردکەت دەربارەی ئەوی کارێ ئەوی ئەنجامدای. ئەڤ چەندە ژی ب دوو شێوەیان دهێتە کرن:

أ- ب دەنگ: ل ڤێرێ دەنگێ ئاخڤتنکەری بلند دبیت و گازندەیێ ژ خۆ دکەت. بۆ نموونە:

-ئەڤە ئەز چ دکەم؟ ب ڕاستی من ئەڤ شولە هەرماند.

ب- بێ دەنگ: ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر هەولددەت ب کریارەکا دەروونی ڕاببیت بێیکو کەسێ ئاگەه ژ دەنگێ ئەوی بیت و پست پستێ ل گەل خۆ دکەت، داکو کەسێ ئاگەه ژ دەنگێ ئەوی نەبیت و گازندەیا خۆ ئاڕاستەی خۆ دکەت. بۆ نموونە: ب بێ دەنگی و د ناخێ خۆدا بێژیت:

-ئەڤە من چ ب سەرێ ڤێرێ هینا؟

2- گازندەکرنا کەسەکی بێی ئامادەبوونا ئەوی: ئەڤ جۆرە گازندە دهێتە کرن مەرما سەرەکی ئەو نینە کو شکاندنا گوهدارییە یان هەولدانا ئاخڤتنکەری بیت ژبۆ گوهۆڕینا

ئەویٚ ڕەفتاریٚ، بەلکو مەبەست پیٚ ئەوە ئاخڤتنکەر گرێیان د ناخیٚ خودا ڤەکەت بەرامبەر ئەویٚ ڕەفتارا خەلەت یا گوهداری کری کو ئەو هزر دکەت د گازندەکرنا کەسیٚ بەرامبەردا دیٚ ئارامییا گازندەکەری(ئاخڤتنکەری) زڤریت. ئەڤەژی دبنە دوو جۆر:

أ- گازندەکرنا ب تنێ: ئاخڤتنکەر هندەك ڕەفتار و کریاران ل دەڤ کەسیٚ بەرامبەر دبینت کو دبیتە جهیٚ ئارمنەبوونیٚ ل دەڤ، ئەوژی ب دەربڕینا کریارا گازندەییٚ ڕادبیت، بێیکو کەسەك گوهدارییا ئەوی بکەت. هەر وەکو ستراتیجیەتا ئێکیٚ دبیت ئاخڤتنکەر ب شێوەیەکیٚ بیٚ دەنگ گازندەییٚ بکەت و دبیت ژی ب شێوەیکیٚ ب دەنگی بیت، بەلیٚ چ کەسەکی ئاگەه ل ئەویٚ گازندەییٚ نابیت. بۆ نموونە:

-گازندەیا بیٚ دەنگ: هێشتا من نەدیتییە ئەڤیٚ کچیٚ گێسکەك دایە ڤاران. د ناخیٚ ئاخڤتنکەریدا دهێتە گوتن.

-گازندەیا ب دەنگ: باشە باب دیٚ بەلا خۆ ژ مرۆڤی ڤەبکە؟ ل ڤێریٚ دەنگ بلند دبیت بەس چ کەسی ئاگەه ژ ئەویٚ گازندەییٚ نینە.

دبیت ئەڤ جۆرە گازندە دهێنە کرن ژبەر ئەویٚ یەکێیە کو یا ب زەحمەتە بۆ ئاخڤتنکەری کو گازندەییٚ چ ب شێوەیەکیٚ ڕاستەوخۆ یان نەراستەوخۆ ئاڕاستەی کەسیٚ بەرامبەر بکەت، ئەو دبینیت ئەڤ گازندە ب خۆ دبیتە ئەگەریٚ تێکچوونا پەیوەندییان د ناڤبەرا ئاخڤتنکەراندا، ب تایبەت ئەگەر گازندەلێکری د پلەیەکا جڤاکییا بلندا بیت، ئانکو بەرامبەر گوهداری پلەیا جڤاکی یا ئاخڤتنکەری یا کێمتر بیت، لەورا ئەو ترسیانا ژبۆ ئاخڤتنکەری دروستدبیت د گوتنا ئەویٚ گازندەیێدا، دبیتە ئەگەریٚ هندیٚ ئاخڤتنکەر ب شێوەیەکیٚ بەرزە و ڤەشارتی ئەویٚ گازندەییٚ بکەت.

ب- گازندەکرنا ب غەیبەت: ئەڤ شێوەییٚ گازندەییٚ ب ئامادەبوونا هندەك گوهداران دهێتە کرن، بەلیٚ گازندەلێکری ییٚ ئامادە نینە. ل ڤێریٚ ئاخڤتنکەر گازندەییٚ دبێژیت، بەلیٚ ژبەر ترسیان یان شەرم ژ کەسیٚ گازندەلێکری، لەوا ب ئامادەنەبوونا ئەوی گازندەییٚ دکەت، دبیت ژی مەرەما ئاخڤتنکەری ل ڤێریٚ شکاندنا گازندەلێکرییە ژبەر نەڤیانیٚ یان هەر مەرەمەکا دی یا گرێدای ناڤخۆییا گازندەکەری بیت ژبۆ هندیٚ داکو دەروونیٚ خۆ ئارام بکەت و کەسیٚ دی ل دەڤ هندەك کەسان بشکینیت. بۆ نموونە:

-ئەڤە چەندین جاران ئەوی گلێشیٚ خو هاڤێتە ڤێریٚ و دچیت. (گازندەلێکری ییٚ ئامادە نینە)

-هەما ئەو مرۆڤ گەلەك پرسیاران ل دوماهییا وانەییٚ دکەت. (گازندەلێکری ییٚ ئامادە نینە)

3- پەسنکرن و ئاماژەکرنەکا سادە ب خەلەتییێ: ل ڤێرێ ئاخڤتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێ ژبۆ هندێ خۆ ژ غەیبەتکرنێ بپارێزن، چونکی د کەلتوورێ کوردی ب کریارەکا نەجوان و کرێت دهێتە هژمارتن. هەروەسا د زۆربەیا ئایینان ژیدا ب کریارەکا حەرام هاتییە هژمارتن، ب تایبەتی ئایینێ ئیسلامێ کو ب خوارنا گوشتێ برایێ خۆ یێ مری شوبهاندییە، لەورا ئاخڤتنکەرێن ئەڤێ دەڤۆکێ ژبۆ هندێ خۆ ژ کریارا غەیبەتێ دویربێخن، بەرەڤ بکارهینانا ئەڤێ جۆرە ستراتیجیەتێ دچن. وەکو:

-کوڕەکێ گەلەکێ باشە، پیچەك مرۆڤی عاجزدکەت.

-ئەز گەلەك حەز ژێ دکەم، هەرچەندە ئەوێ ڕۆژێ خۆ پیچەك نەخۆش ژی کربوو.

دیسان ئاخڤتنکەرێن ئەڤێ دەڤۆکێ نە ب تنێ بۆ کەسێ نەئامادە ئەڤ ستراتیجیەتە بکارهینایە، بەلکو بۆ کەسێن ئامادەژی بکارهینایە. وەکو:

-تۆ مرۆڤەکێ باشی، ئەڤە نە مەیسمی تەیە.

4- گازندەکرنا تشتەکی: ل ڤێرێ گازندەکەر هندەك ڕەفتار و کریاران دبینیت کو دبیتە ئەگەرێ نەئارامییێ ل دەڤ. ل ڤێرێ گازندەکەر باراپتریا جاران ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ تشتی تاوانباردکەت، بێی بەرچاڤ وەرگرتنا تێکچوونا ڕۆخسارێ کەسێ بەرامبەر، چونکی ل ڤێرێ ئەگەر تشت هاتە گازندەکرن، هەتا ڕادەیەکی دلێ گازندەکەری دێ ئارام بیت. هەروەسا کارتێکرنێ ل ڕۆخسارێ کەسی ژی ناکەت. مەبەستا گازندەکەری دبیت دەربارەی تشتەکی بیت کو دروستکەرێ ئەوێ ئاریشێ هەر یێ دیار نەبیت و دبیت یێ دیاربیت، بەلێ یێ ئامادەنەبیت یان ژی دبیت یێ دیاربیت و یێ ئامادەبیت کو ئەم دشێین بێژین ئەڤ گازندەیە دبیتە ستراتیجیەتەکا نەراستەوخۆ یا گازندەیێ بۆ کەسێ بەرامبەر، ژبەرکو گازندەکەر گازندەیێ ژ تشتی دکەت، نەکو ڕاستەوخۆ ژ کەسی دکەت. بۆ نموونە:

-ئەڤ مۆبایلە گەلەکا نەخۆش بووی بەردەوام دڤەمریت. (گازندەکرنا تشتەکی ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ).

-ئەڤ کۆمپیۆتەرە یێ تژی ڤایرۆس بووی هندی یوئێزبییان دئێخنێ. (گازندەکرنا تشتەکی و دروستکەرێ ئەوێ ئاریشێ یێ دیارنینە).

5- ئامۆژگاریکرنا ب گازندە: ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر هەولددەن ب ڕێکا ئامۆژگارییان گلەوگازندەیێن خۆ بگەهیننە کەسێ بەرامبەر، ئەڤ جۆرە گازندەیە باراپتریا جاران د ناڤبەرا کەسێن نیاسدا دهێنە ئەنجامدان و ژ پلەیەکا بلندا جڤاکی ئاڕاستەی پلەیەکا نزمتر دبن. وەکو ژ دایك و بابان بۆ زارۆکان. یان برا و خویشکێن مەزن ژ بۆ یێن ژ خۆ بچیکتر. وەکو:

-دایك: كورێ من زوی وەره مال هەتا دەمژمێر 2 شەڤێ نەمینە ل كولانان.

ل ڤێرێ ئەڤ دەربڕینە هەر گازندەیە كو كوڕێ ئەوێ درەنگ دهێتە مال و هەر ئامۆژگارییە كو داخوازێ ژێدكەت د دەمەكێ گونجایدا بزڤریتە مال.

6- ئاخڤتنێن كرێت (خەبەر، تابۆ): هندەك جاران و د ناڤ هندەك ئاخڤتنكەراندا تۆرە بوونا ئەوان دگەهیتە رادەیەكێ زێدە و د ئەنجامدا هندەك دەربڕینان بكاردهینن كو ژ لایێ رەوشتیڤە پەسەندنەكرینە بهێنە گوتن. گەلەك جاران ئەڤ جۆرە دەربڕینە دبنە ئەگەرێ ئاریشە و شەڕ و ب هەڤچوونێن مەزن د ناڤبەرا پەیوەندیكەراندا كو تا ڕادەیەكی ئاریشەیا ئەوان مەزن دبیت و شیانێن چارەسەركرنێ ئالۆز و ب زەحمەت دكەڤن. وەكو:

-ئەگەر تە ڕەوشت هەبا تۆ هەرۆ دەه جاران د ئەڤێ كولانێرا نەدهاتی و دچووی.

-ما ئەڤە تۆ چ كەرەكی هزر ناكەی كو ئەڤاران یا بێسەرو بەرە.

هەر وەكو د ئەڤان نموونان‌دا دیاردبیت، ئەڤ جۆرە دەربڕینێن ئاست نزم دبیت پتریا ئەوان د ناڤ بازار و چەیخانە و جهێن گشتی و كەسێن پەیوەندییا ئەوان زۆرا بهێزدا ڕوبدەت. یان ژی د ناڤبەرا هندەك كەساندا كو ئاریشە پێشوەخت د ناڤبەرا ئەواندا هەبووینە، لەورا بچوكترین ڕەفتارا خەلەت دبیتە ئەگەرێ ئەڤان گوتنێن كرێت.

7- گازندەكرنا ب ترانەكرنڤە: ئێك ژ ئەوان جۆرە ستراتیجیەتایە یێن ئاخڤتنكەرێن سەنتەرێ دەڤۆكا دهۆكێ ل گەل هەڤال و دوست و خزمان بكاردهینن. ل ڤێرێ گازندەكەر ڕەفتار و كارێ خەلەت دبینیت، بەلێ چونكی پەیوەندییا هەڤالینی یا گەلەك نێزیك و موكوم ل گەل گازندەلێكەری هەیە، لەورا ئاخڤتنكەر ب شێوەیەكێ ترانەڤە ئەڤێ گازندەیێ دگەهینتە كەسێ بەرامبەر. وەكو:

-وەی بۆتە تۆ چ جاران ژ كریارێن خۆ ڤەنابی. (ب گرنژینڤە ئەڤێ دەربڕینێ دیاربكەت)

-باشە هەی خۆش مرۆڤ دێ ئەوێ تلەفونێ ڕابكە. (ب دێمەكێ ب گرنژینڤە ئەڤێ گوتنێ بێژیتێ)

2-3-بكارهینانا ئامارێ:

ئامار د ئەڤێ ڤەكۆلینێدا بۆ گەهشتنا ئارمانجێن ڤەكۆلینێ هاتییە بكارهینان، ئەوژی ئەوە، كا كیژ ستراتیجی د هەر بارودۆخەكێدا ب چ ڕێژەیەكێ هاتییە بكارهینان كو د هێلكارییێن ئامارییێن ل خوارێدا، ئەو ڕێژە د دیار و ئاشكەرانە.

3-3-كۆمەلگەها ڤەكۆلینێ:

كۆمەلگەها ڤەكۆلینێ بریتییە ژ هەلبژارتنا (10) بارودۆخان ل دۆر گازندەیێ كو ب دانوستاندن ل گەل چەند شارەزاییێن بیاڤێ

زمانی و دەروونناسییێ هاتینە هەلبژارتن. هەر چەندە د شیاندا هەبوو چەند بارودۆخێن دی ژی هاتبانا هەلبژارتن، بەلێ د شیاندا نینە ب تنێ د ئێك ڤەكۆلینێدا، ڤەكۆلین ل سەر هەمی بارودۆخێن گازندەیێ بهێتە كرن، لەوا ب تنێ ئەڤ بارودۆخە هاتنە هەلبژارتن.

3-4- سروشتێ سامپلێ ڤەكۆلینێ:

أ-هەلبژارتنا سامپلێ ڤەكۆلینێ:

هەلبژارتنا سامپلێ ڤەكۆلینێ ب شێوەكێ ڕەمەكی بوویە بریتییە ژ وەرگرتنا نموونەیان ژ ئاخڤتنا (100) ئاخڤتنكەرێن خەلكێ دەڤۆكا سەنتەرێ دهۆكێ ل دۆر دیاركرنا دیتنێن ئەوان ل سەر چەند بارودۆخێن دیاركری یێن گازندەیێ. ئەڤ هەلبژارتنا ڕەمەكی بۆ هندێ بوویە، داكو ڤەكۆلین زێدەتر زانستی بیت و بگەهیتە ئارمانجێن پێدڤی.

ب- جۆرێ سامپلی:

سامپلێ ڤەكۆلینێ ژ جۆرێ ڕەمەكی بوویە، ئەوژی ب هەلبژارتنا (50) كەسان سەر ب ڕەگەزێ نێر و (50) كەسان ژ ڕەگەزێ مێ كو ژ لایێ تەمەنیڤە د پێگەهشیبوون، ئەڤەژی بۆ هندێ بوویە، داكو ئەنجام دەستكرد نەبن و ب ڕێكا ئەڤێ ڕەمەكییێ بگەهینە ئەنجامێن زانستی و دیتنا خەلكی ل دۆر ڕێك و ستراتیجیەتێن گازندەیێ ل دۆر ئەوان(10) بارودۆخان بهێنە دیاركرن.

ج- هۆیێ هەلبژارتنا سامپلی:

ئەڤ سامپلە ژ ڕەگەزێن نێر و مێ یێ هاتییە هەلبژارتن بۆ هندێ داكو دیتێن جۆراوجۆر بهێنە وەرگرتن، نەكو ب تنێ دیتنا ئێك جۆرێ ڕەگەزی و د ئەنجامدا خزمەتا گەهشتنا ئارمانجا ڤەكۆلینێ بهێتە كرن، ئەوژی ئەوە كو ڕێژەیێن سەدی یێن هەر بارودۆخەكێ ژ بارودۆخێن هەلبژارتی ژ ئەنجامێن تێكەلییا بۆچوونا هەر دوو ڕەگەزان بیت.

3-5-تەكنیكا ئامارێ و هۆیێ بكارهینانا ئەوێ تەكنیكێ:

د ئەڤێ ڤەكۆلینێدا پەنا بۆ دیاركرنا ڕێژەیا سەدی یا هەر بارودۆخەكی هاتییە برن، كا د هەر بارودۆخەكێدا ڕێژەیا سەدییا هەر ستراتیجییەتەكا بكارهاتی چەندە و ئەگەرێ بكارهینانا ئەڤێ تەكنیكا ئاماری ئەوە كو ئەڤ تەكنیكە پتر ل گەل سروشتێ ڤەكۆلینێ دگونجیت و دشێت ئارمانجا ڤەكۆلینێ دیاربكەت.

3-6-ڕێكا شرۆڤەكرنا داتایان د هێلكارییێن ئامارییدا:

د هەر بارودۆخەكێدا هێلكارییەكا ئاماری بۆ هاتییە دروستكرن و دیاركرنا پەیوەندییێ د ناڤبەرا ستراتیجیبەتێن بكارهاتی یێن هەر بارودۆخەكێدا، ل دویڤ هژمارا هەلبژارتنا خەلكی بوویە بۆ ئەوێ ستراتیجیەتێ د ناڤ ئەوی بارودۆخیدا، ئەوژی ل سەر ئەوێ ڕاپرسییا ل دوماهیكا ڤەكۆلینێ هاتییە

مجلة جامعة دهوك، المجلد: 24، العدد: 1 (العلوم الانسانية والاجتماعية)، ص 279-332، 2021

دیارکرن و ل دویف ئەوی بنەمای ڕێژەیا سەدی یا هەر ستراتیجییەتەکێ د ناڤ هەر بارودۆخیدا هاتییە دیارکرن.

3-7-ستراتیجیەتێن گازندەییێ ل دەڤ ئاخفتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێ:

ل دویف ستراتیجیێن (ترۆسبۆرگ)ی بۆ گازندەییێ. د ئەڤێ پشکێدا پراکتیکیدا، دێ هەول هێتە دان(10) بارودۆخێن ژێکجودا بهێنە وەرگرتن و ستراتیجیەتێن بکارهاتی د هەر بارودۆخەکیدا بهێتە دیارکرن، ل گەل دیارکرنا ڕێژەیا سەدی یا هەر ستراتیجیەتەکێ. ئەوژی ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ دیارکری:

3-7-1-بارودۆخێ ئێکێ: گازندەکرنا هەڤالەکێ ئاخفتنکەری کو ترومبێلا ئەوی پیسکربیت:

د ئەڤی جۆرە بارودۆخیدا کو ژبەر بلاڤترین جۆرێن گازندەیان دهێنە هژمارتن، چونکی بارا پتریا هەڤالان ل دەمێ بوورینا دەمی پێکڤە چەندین ڕویدان پەیدادبن، لەورا د ئەوان ڕویداناندا دێ زۆر گازندەکرن هێنە بکارهیینان. ئەڤ بارودۆخە بۆ مە دیاردکەت کو گازندەکەر خودانێ ترومبێلییە یێ ب کارێ گازندەییێ ڕابووی بەرامبەر هەڤالەکێ خۆ کو ترومبێلا ئەوی یا پیسکری.

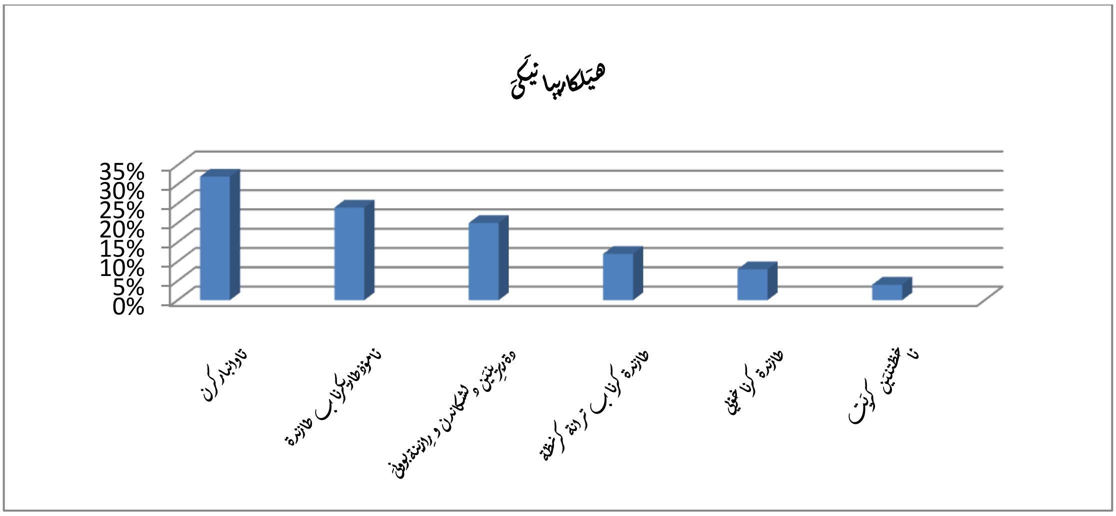

تێکرایا ئاخفتنکەرێن ئەڤی بارودۆخێ ل سەری(100) کەس بوون. ئەڤ هێلکارییە بۆ مە دیاردکەت کو ستراتیجیەتا (تاوانبارکرن)ێ ب پلەیا ئێکێ دهێتە هژمارتن کو هەڤال د ناڤ بەشداربوویاندا پێ بهێنە تومەتبارکرن کو ئەوژی ڕێژەیا بکارهینانا ئەوێ دگەهیتە(32%)، لەورا وەکو دهێتە دیتن کو ب ڕێژەکا زۆر دهێتە هژمارتن. ستراتیجیەتا تاوانبارکرنێ دبیتە ڕاستەوخۆ و نەڕاستەوخۆ بیت. هەر وەکو ل

سەری ئاماژە پێ هاتییە کرن. بەلێ ئاخڤتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێ یێن د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا بەشداربووین، باراپتریا ئەوان ب شێوەیەکێ ڕاستەخۆ هەڤالێن خۆ تاوانبارکرینە. ژ دەربڕینێن بکارهاتی:(هەر گاڤا مرۆڤ تشتەکی بدەتە ڤ تە، تۆ گوهێ خۆ نادایە، تشتێ خەلکی بۆ تە نەخەمە...هت)ئەڤەژی بۆ ئەوێ چەندێ دزڤریت کو سنوورێن د ناڤبەرا هەڤالاندا تارادەیەکی د ڤەکریترن بەرامبەر بۆ کەسەکێ بیانی. د دویڤدا ستراتیجیەتا (ئامۆژگاریکرنا ب گازندە) دهێت، ئەوژی ب ڕێژەیا(24%)ل ڤێرێ ئاحڤتنکەر پێکولێ دکەن هەڤالێن خۆ تێبگەهینن کو ئامۆژگاریان لێبکەت کو ئەو کارە یێ خەلەتە و دووبارە نەکەن. د دویڤدا (دەربڕینێن دلشکاندنێ و ڕازینەبوونێ) دهێن کو ئەوژی ڕێژەیا ئەوێ دگەهیتە (20%) کو ئاخڤتنکەر ڕادبن ب گوتنا هندەك دەربڕینان ب شێوەیەکێ دلشکەستی و بێزاری و نەئارامییا خۆ بەرامبەر ئەوی بارودۆخی دیاردکەن. هەر وەکودەربڕینێن:(مالا تە ئەڤە چ بێسەروبەرییە نێ ترومبێلا عەدمی...هتد). هەروەسا (گازندەکرنا ب ترانەکرنڤە) ئەوژی کو بارا پتریا جاران یا گرێدایە ب هەڤال و کەس و خزمانڤە کو ب ڕێژەیا (12%) ژ لایێ بەرشداربوویێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێڤە هاتییە بکارهینان، چونکی ئەڤ بارودۆخە یێ گرێدای هەڤالان بوو، ژبەر ئەوێ چەندێ ئەڤ جۆرە ستراتیجیەتە ب ئەڤێ ڕێژەیێ پێش چاڤ کەڤتییە. دبیت د بارودۆخەکێ جودادا بکارهینانا ئەوێ یا دەگمەن بیت یان هەر بکارنەهێت. ژ دەربڕینێن ئەوێ یێن بکارهاتی:(پا تە چ ل سەیارا من کرییە...هتد). جهێ ئاماژەپێکرنێیە کو (گازندەکرنا خۆیی) ژ لایێ ئاخڤتنکەرانڤە هاتییە بکارهینان، چونکی بارودۆخ یێ گرێدای دوو کەسانە، بەلێ ل ڤێرێ ب ڕێژەیا (8%) بەشداربوویان ئاڕاستەیێ گازندەیێ بۆ خۆ گوهۆڕییە. ب واتایەکا دی گازندە ژ خۆ کرییە ل جهێ ژ هەڤالێ خۆ بکەت. ژ نموونەیێن ئەوێ یێن بکارهاتی:(بناسێت منن هەکە من ترومبێل دایەفتە، دڤێت تۆ ل ترومبێلێ سیارنە بای...هتد) و ل دوماهییێ ستراتیجیەتا (ئاخڤتنێن کرێت) هاتییە بکارهینان، بەلێ ڕێژەیا ئەوێ یا کێمە ب تنێ (4%)یە، ئانکو ل ڤێرێ هندەك هەڤالان ل دەمێ گازندەی کرین ب شێوەیێ خەبەر گازندەیا خۆ گەهاندینە. ژ دەربڕینێن ئەوێ یێن بکارهاتی:(هەی نە چ مرۆڤ تە چ ل سیارا من کرییە، بێ عاقل تۆ چەند یێ پیسی...هتد).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا تاوانبارکرنێ د بارودۆخێ ئێکێدا: (32%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا ئامۆژگاریکرنا ب گازندە د بارودۆخێ ئێکێدا: (24%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا دەربڕینێن دلشکاندن و ڕازینەبوونێ د بارودۆخێ ئێکێدا: (20%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا گازندەکرنا ب ترانەکرنڤە د بارودۆخێ ئێکێدا: (12%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا گازندەکرنا خۆیی د بارودۆخێ ئێکێدا: (8%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا ئاخفتنێن کرێت د بارودۆخێ ئێکێدا: (4%).

3-7-2- بارودۆخێ دووێ: گازندەکرنا هەڤالێ خۆ یێ گەلەك نێزیك، ژبەر بەردەوام لێدانا زەنگا مۆبایلا ئەوی بکە:

ئەڤ بارودۆخە ژی هەر وەکو یێ ل سەری باسکری د ناڤبەرا دوو هەڤالاندایە، بەلێ وەکو دهێتە دیتن، ستراتیجیەتێن ئەوێ جوداهی کەتییە د ناڤدا هندەك ژ ئەوان زێدەتر هاتینە بکارهینان و هندەکێن دی هەر نەهاتینە بکارهینان و ڕێژەیا ئەوان ژی ب شێوەیەکێ بەرچاڤ یا جیاوازە، ئەڤەژی ژ بەر ئەوێ چەندێیە کو ئەڤ بارودۆخە یێ د ناڤبەرا دوو هەڤالێن نێزیکدا، لەورا ئەو کار و کریار و دەربڕینێن د ناڤبەرا ئەواندا دهێنە بکارهینان دێ ل گەل دوو هەڤالێن دی جیاوازبن.

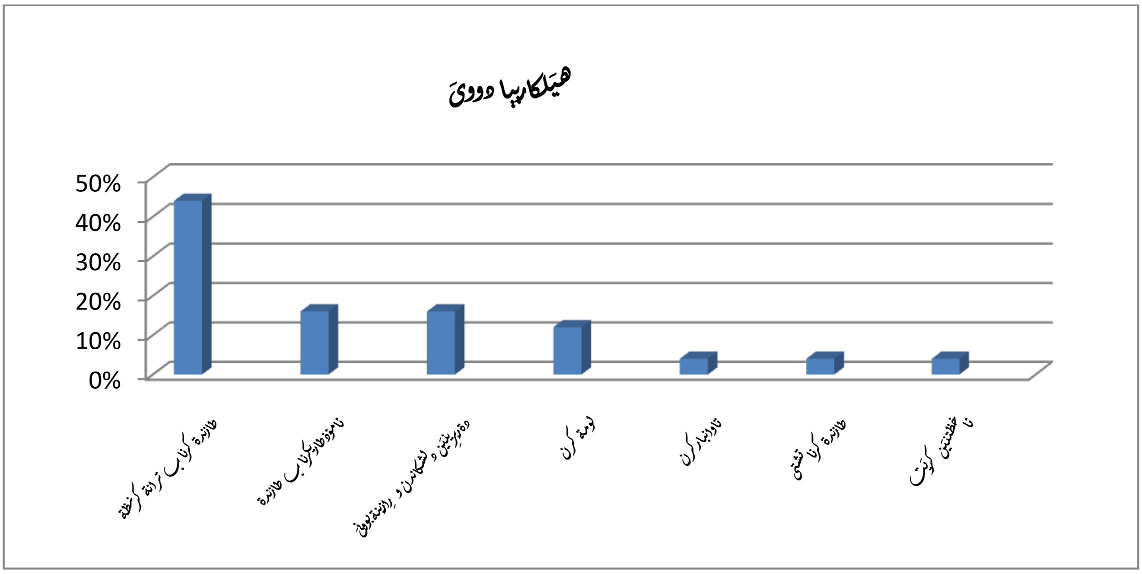

تێکرایا ئاخڤتنکەرێن ئەڤی بارودۆخێ ل سەری(100) کەس بوون. ئەگەر ئەم تەماشەی ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا ئێکێ بکەین، دێ بۆ مە دیاربیت کو ئەڤ بارودۆخە یێ د ناڤبەرا دوو کەساندا کو پەیوەندییەکا بهێز د ناڤبەرا ئەواندا هەیە، چونکی گازندەکرنا ئەوان ژی ب شێوەیێ ترانەکرنڤەیە. هەر وەکو یا دیار بارا پتریا ترانە و نوکتەیان د

ناڤبەرا هەڤالاندا دهێنە بکارهینان، ژبەر هندێ ل دەمێ گازندەیێ ژیدا ئەڤ کەسێن پەیوەندییەکا بهێز د ناڤبەرا ئەواندا هەبیت، پێکولێ دکەن ب شێوەیکێ ترانەکرنڤە ئەوێ گازندەیێ بگەهینن. هەر وەکو د ئەڤێ بارودۆخیدا دیاردبیت، رێژەیا بکارهینانا ستراتیجیەتا (گازندەکرنا ب ترانەکرنڤە) دگەهیتە (44%) ئەڤەژی رێژەیەکا زۆرە د ئەڤێ بارودۆخیدا هاتییە بکارهینان. ژ دەربرینێن ئەوێ یێن بکارهاتی. وەکو:(ئەڤە داهۆلە لێددەت، ئەڤە سرۆدا نشتیمانییە...هتد). د دویڤدا هەر ئێك ژ ستراتیجیەتێن (ئامۆژگاریکرنا ب گازندە) و (دەربرینێن دلشکاندنێ و رازینەبوونێ) ب رێژەیا (16%) دهێنە بکارهینان. ژ دەربرینێن بکارهاتی یێن ئامۆژگاریکرنا ب کازندە:(ئەگەر تۆ دەنگێ ئەوێ کێمبکەی باشە دا ئەم بشێین باخڤین...هتد). بەلێ ژ دەربرینێن دلشکاندن و رازینەبوونێ. وەکو:(ئەز دبێژم ژبەر ئیزعاجا مە کەس گوە نادەتەمە...هتد). د دویڤدا ستراتیجیەتا (لومەکرن)ێ ب رێژەیا (12%) دهێت کو هەر سێ جۆرێن ئەوێ ژ لایێ ئاخڤتنکەرێن مەڤە هاتینە بکارهینان. ژ دەربرینێن ئەوێ یێن بکارهاتی:(دەنگێ تەلۆفۆنێن تە نەدخۆشن، کا بهینە دێ بۆ تە بێدەنگ کەم، تەلەفۆنێن تە ئەم ژ گوهان کرین، چ دەنگەکێ نەخۆشە...هتد). ل دوماهییێ ستراتیجیەتێن (تاوانبارکرن) و (گازندەکرنا تشتی) و (ئاخڤتنێن کرێت) ب هەمان رێژە دهێن کوهەر ئێك ژ ئەوان دبیتە(4%). ژ دەربرینێن بکارهاتی یێن تاوانبارکرنێ:(تە ب ئەنقەستدەنگێ تەلەفۆنا خۆ یا بلندکری...هتد) و ژ دەربرینێن بکارهاتی یێن گازندەکرنا تشتی:(ئەڤ مۆمابیلە بەردەوام یا بۆ مە بوویە ئیزعاج...هتد) و ژ دەربرینێن بکارهاتی یێن ئاخڤتنێن کرێت:(ما تۆ گولکی، ئەڤە چ دەنگە...هتد). ئەگەر تەماشەی هێلکارییا ل سەری بهێتە کرن دێ دیاربیت کو ژمارەییا ستراتیجیەتێن بکارهاتی د زۆرن بەرامبەر هێلکارییێن دی یێن ئەڤێ ڤەکولینێ، ئەڤ چەندە ژی بۆ مە ئەوێ چەندێ روهندکەت کو ئاخڤتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێ ل دەمێ سەرەدەریکرنێ ل گەل کەسێن زۆر نێزیك دکەن، هەر ئێك ب شێوەیەکی دەربرینێن خۆ ئەنجامددەن. ئانکو رەفتارێن ئەڤان بەشداربوویێن مە د جیاوازن و یا ب زەحمەتە ئەم بشێین ستراتیجیەتەك یان دووان هەلبژێرین و بکەینە شەنگستێ بارودۆخەکێ ب ئەڤی رەنگی. بەلکو دروم و مەیزاجێ تاکەکەسی دێ بریارێ دەت ب شێوەیەکێ د کنترۆلا ئەودا نەبیت.

رێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا گازندەکرنا ب ترانەکرنڤە د بارودۆخێ دوویێدا: (44%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا ئامۆژگاریکرنا ب گازندە د بارودۆخێ دوویدا: (16%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا دەربڕینێن دلشکاندن و ڕازینەبوونێ د بارودوخێ دوویدا: (16%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا لومەکرنێ د بارودۆخێ دوویدا: (12%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا تاوانبارکرنێ د بارودوخێ دوویدا: (4%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا گازندەکرنا تشتی د بارودوخێ دوویدا: (4%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا ئاخفتنێن کرێت د بارودۆخێ دوویدا: (4%).

3-7-3-بارودۆخێ سێیێ: گازندەکرنا کەسەکێ بیانی بکە کو بوویە جهێ نەئارامیێ، ژبەر هاتن و چوونا ئەوی ل کولانا هەوە:

بارودوخێن ب ئەڤی ڕەنگی گەلەك جاران ئاژاوەیێن خراب ل دویڤ خۆرا دهینن، گەلەك جاران دبیتە ئەگەرێ تێکچوونەکا مەترسیدار د ناڤبەرا ئاخفتنکەری و گوهداریدا کو ئەم دشێین بێژین ژ سنوورێ تێکچوونا ڕۆخساری ژی دەردکەڤیت و بەرەڤ ئاریشەیێن مەزنتر دچیت. ل دەمێ بارودۆخەکێ ب ئەڤی ڕەنگی د ناڤبەرا دوو کەسێن بیانیدا د ناڤ ئاخفتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێدا ڕوێددەت. هەر وەکو داتایێن مە د هێلکاریا سێییێدا ب شێوەیکێ ڕوهن و ئاشکرا پشتگیرییا بۆچوونا مە دکەن، دهێتە دیتن کو باراپتریا ستراتیجیەتێن بکارهاتی یێن ئەڤی بارودۆخی ستراتیجیەتێن تێکچوونا روخسارێ گوهداری و دەربڕینێن دژوارێن تێکچوونا پەیوەندییانە د ناڤبەرا هەر دوو پەیوەندیکەراندا.

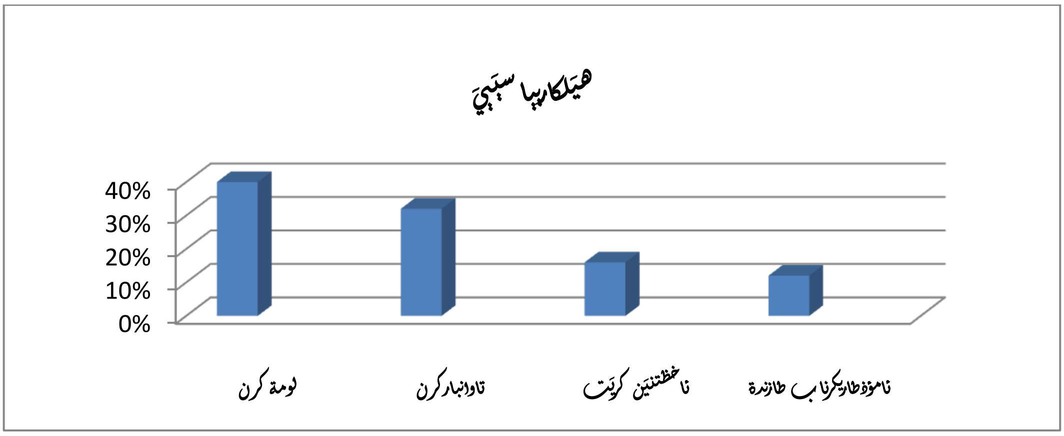

تێکرایا ئاخفتنکەرێن ئەڤی بارودۆخێ ل سەرێ (100) کەس بوون. ستراتیجیەتا (لومەکرن) ب هەر سێ جۆرێن خۆڤە ب تایبەتی تاوانبارکرنەکا ئاشکرا و شەرمزارکرنەکا ب ئاشکرایی ب شێوەیەکێ بەرچاڤ هاتینە بکارهینان کو ڕێژەیا ئەڤێ

ستراتیجیەتێ دگەهیتە (40%) ژ ڕێژەیا بەشداربوویێن مە. ل ڤێرێ ئاخڤتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێ هەولدایە ب دەربڕینێن وەکو: (هاتن و چوونا تە ل ئەڤان جهان گەلەك یا خەلەتە، تە ئەم گەلەك یێن نە ڕەحەتکرین، ل ڤاران نەمینە...هتد). و د دویڤدا ستراتیجیەتا (تاوانبارکرن)ێ دهێت و ب تایبەتی ژی تاوانبارکرنا ڕاستەوخۆ دهێت کو بەشداربوویێن مە پێکولکرییە کەسێ ب خەلەتییێ ڕابووی تاوانباربکەت ژبۆ دووبارە ئەنجامنەدانا ئەوی کاری. ژ دەربڕینێن بکارهاتی ژی: (ئەڤە چار ڕۆژە ل دویڤ ئێك تۆ ل ڤێرێ دمینی، هیڤییە نەمینیە ل ڤێرێ، ئەڤە ژمێژە ئەزێ چاڤدێرییا تە دکەم تۆ بەردەوام یێ ل ئەڤاران دهێی و دچی...هتد) کو ڕێژەیا بکارهینانا ئەڤێ ستراتیجیەتێ دگەهیتە (32%). د دویڤدا ستراتیجیەتا (ئاخڤتنێن کرێت) دهێت کو دهێتە هژمارتن ژ دژوارترین و خرابترین جۆرێ ستراتیجیەتێ ژبۆ هینانا ئاژاوەیان و دروسترکرنا ئاریشەیان د ناڤبەرا پەیوەندیکەراندا کو ڕێژەیا بکارهینانا ئەوێ د ناڤ بەشداربوویێن مەدا دگەهیتە (16%)، بەلێ بارودۆخەکێ ب ئەڤی ڕەنگی بەشداربوویێن مە تووشی ئەڤێ هەلچوونێ کرینە و د ئەنجامدا هندەك دەربڕینێن نەجوان هاتینە بکارهینان. وەکو (تۆ مرۆڤەکێ بێ ئەدەب و بێ تەربیەتی لەوا هەرۆ تۆ ژ ئەڤان کولانان ڤەنابی، هەکە تە ڕەوشت هەبا تۆ بیست و چار سعەتان ل ئەڤاران نەدبووی...هتد) و ل دوماهییێ ستراتیجیەتا (ئامۆژگاریکرنا ب گازندە) دهێت کو ل ڤێرێ هندەك ژ بەشداربوویان هەولدایە ژبۆ ئەڤ کەسە ڕەفتارێ خۆ بگوهۆڕیت و ل جهێ تێکبرنا بارودۆخی پتر هەولا چاکرنا ڕەفتارا گوهداری بکەت، داکو پەیوەندی تێکنەچن و ئاژاوە دروستنەبیت. هەروەسا دا گوهدار بەرەڤ گوهۆڕینا ڕەفتارێ خۆ بچیت, چونکی ئاخڤتنێن کرێت و هەڕەشە هەمی گاڤان ڕەفتارا گوهداری ژ خرابییێ بەرڤ خراپتر لێدکەن. ژ دەربڕینێن بکارهاتییێن ستراتیجیەتا ئامۆژگاریکرنا ب گازندە بریتینە ژ: (کاك جیران نەشێن بروینە بەر دەرگەهی ژبەر هندێ ئەگەر تە پێ باشبیت ل ئەوێ پارکێ پیاسان بکەی، برا هاتن و چوونێ ل کولانا مە نەکە هندەك مالان خوینداری یا هەی...هتد).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا لومەکرنێ د بارودۆخێ سێییێدا: (40%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا تاوانبارکرنێ د بارودۆخێ سێییێدا: (32%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا ئاخڤتنێن کرێت د بارودۆخێ سێییێدا: (16%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا ئامۆژگاریکرنا ب گازندە د بارودۆخێ سێییێدا: (12%).

4-7-3-بارودۆخێ چارێ: گازندەكرنا ڕێڤەبەری ژ لایێ فەرمانبەریڤە، پشتی داخواز ژ فەرمانبەری كری پشتی دەوامێ كاربكەت:

ئەڤ جۆرێ بارودۆخی تا ڕادەیەكی ئاخڤتنكەری د دەربڕین و هەلبژارتنا ستراتیجیەتێن گازندەیێدا سنووردار دكەت، ل ڤێرێ ئاخڤتنكەری ئەگەر حەزا گوتنا ستراتیجیەتێن ڕاستەوخۆ و یێن تێكچوونا ڕۆخسارێ گوهداری ژی هەبن، بەلێ د شیانێن ئەویدا نینن بكاربهینیت، بەلێ ئەگەر بكاربهینیت ژی دێ كەسێ خوسارەت هەر ئەو بیت، چونكی هندی ڕێڤەبەرە یان خودانێ كارییە، خودان دەستهەلاتە، هەر دەمێ ڤیا دشێت نەخۆشییێ بگەهینتە ئەوی كەسی یێ ل بەر دەستێ ئەوی شولدكەت. ژبەر ئەڤێ چەندێیە فەرمانبەر یان كاربەدەست پێكولێ دكەت ب ڕەوشت و ب ڕێكێن نەراستەوخۆ گازندەیێن خۆ بگەهینتە كەسێ بەرامبەر. هەر وەكو داتایێن مە ژێ تارادەیەكێ زۆر پشتگیرییا ئەڤێ مژارێ دكەن كو د هێلكارییا چارێدا ب ڕوهنی هاتییە دیاركرن كو ئەو جۆر ستراتیجیەتێن فەرمانبەری یان كاربەدەستی بەرامبەر ڕێڤەبەری یان خودان كارێ خۆ بكارهینان.

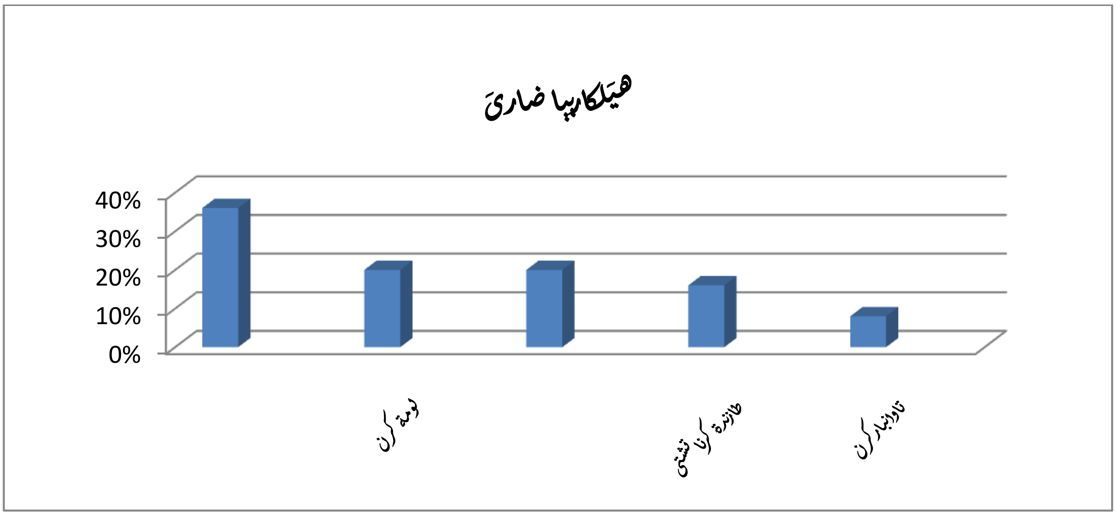

تێكرایا ئاخڤتنكەرێن ئەڤی بارودۆخێ ل سەری(100) كەس بوون. ستراتیجیەتا (بەرپرسكرنا گوهداری یا نەئاشكرا) ژ ستراتیجیەتێن هەرە بكارهاتیێن ئەڤی بارودۆخی د ناڤ ئاخڤتنكەرێن سەنتەرێ دەڤۆكا دهۆكێدا دهێتە هژمارتن كو ڕێژەیا بكارهینانا ئەوێ دگەهیتە(36%).ل ڤێرێ بەشداربوویان پێكولكرییە ب شێوەیەكێ نەئاشكرا و ڤەشارتی گازندەیا خۆ بگەهینە ڕێڤەبەرێ خۆ. ژ دەربڕینێن ئەوێ یێن بكارهاتی:(بەری نوكە تۆ گەلەك باشبووی ل گەل مە، شولێ مە چ نەمایە؟...هتد)، بەلێ د بەرامبەردا هندەك بەشداربوویێن مە یێن

دی ستراتیجیەتا (لومەکرن)ێ ب رێژەیا (20%) بکارهینایینە کو هندەك ژ بەشداربوویان لومەی ئەوی کاری کرییە یێ رێڤەبەر بەرامبەر ئەوی ئەنجامدای، بەلێ جۆرێ لومەکرنا ڕاستڤەکری ژ جۆرێن هەرە بکارهاتی یێن لومەکرنێ بوو و جۆرێن دی یێن مینا تاوانبارکرنەکا ئاشکرا و شەرمزارکرنا ئاشکەرا گەلەك ب کێمی دهاتنە دیتن، ئەڤەژی ژ بەر ئەوێ ئێکێیە کو ئەڤ هەر دوو جۆرە تارادەیەکی ب شێوەکێ ڕاستەوخۆ دهێنە هژمارتن و دبنە ئەگەرێ تێکچوونا ئەوێ پەیوەندییا د ناڤبەرا رێڤەبەری و فەرمانبەریدا. ژ دەربڕینێن بکارهاتی یێن ئاخڤتنکەران:(مال دێ ژ من تۆرەبن، دێ سپێدێ شولی ب دوماهیك هینم...هتد) هەروەسا ب هەمان رێژەیا سەدی کو (20%)، ستراتیجیەتا (گازندەکرنا کەسی بێی ئامادەبوونا ئەوی) دهێت کو بەشداربوویان ژبۆ هندێ تووشی چ ئاریشەیان ل گەل رێڤەبەری نەبن، بەرەڤ بکارهینانا ئەڤێ ستراتیجیەتێڤە چووینە، چونکی د ئەڤێ ستراتیجیەتێدا ئاخڤتنکەر د شیاندایە ئەو گرێیا د ناخێ ئەویدا دەربێخیت و گازندەیا خۆ ب ئەوی شێوەیێ ئەوی دڤێت دیاربکەت و د هەمان دەمدا گوهداری ژی ئاگەه ژ ئەوێ گازندەیێ نینە، ڕاستە ئەڤ جۆرە گازندە نابیتە ئەگەرێ هندێ کو ئەو ڕەفتارا ئاخڤتنکەر دبینیت یا خەلەتە و چارەسەر نابیت، بەلێ تارادەیەکی دەروونێ ئاخڤتنکەری ئارام دبیت. ژ دەربڕینێن بکارهاتی یێن ئەڤێ ستراتیجەتێ:(نە چ رێڤەبەرە مە هەی، ما مە دیتی ئەڤ رێڤەبەرە هاتبا گوهۆڕین...هتد). دیسان(گازندەکرنا تشتی) ب رێژەیا (16%) ل رێزا چارێ ژ ستراتیجیەتێن بکارهاتی یێن ئەڤی جۆرێ بارودۆخی دهێت. هەر وەکو ل سەری دیار گەلەك جاران ئاخڤتنکەر دێ ڕابیت تشتی یان ڕەفتارەکی تاوانبارکەت ل جهێ خودانێ ئەوێ کریارێ، ئەڤەژی هەمی ژ بەر ئەوێ چەندێیە داکو خۆ ژ گازندەکرنا ڕاستەوخۆ دویربێخیت و بەرەڤ نەراستەوخۆکرنێڤە بچیت. ژ دەربڕینێن بکارهاتی یێن ئەڤێ ستراتیجیەتێ:(رێڤەبەرییا مە یا نەخۆش بووی، ئاگەه ژ حالێ مە نینە...هتد)، بەلێ جهێ ئاماژەپێکرنێیە ب رێژەیا(8%)ئاخڤتنکەرێن دەڤۆکا دهۆکێ ب تاوانبارکرنا کەسێ بەرامبەر ڕابووینە، هەر چەندە زۆربەیا ئەوان تاوانبارکرنا نەراستەوخۆ پێشکێشکرییە. وەکو:(ئەم خۆ چرکەکێ پێهنا خۆ ڤەنادەن، وەسا دیار کەسێ ها ژ مە نینە...هتد)، بەلێ ئەم

دشێین بێژین كو هندەك بەشداربوویێن مە پێكولكرییە كو رێقەبەرێ خۆ تاوانباركرییە و گوە نەدایە ئەوێ چەندێ كا پشتی ئەڤێ تاوانباركرنێ چ بارودۆخەكێ خراب ل دویڤ خۆرا دهینیت. ژ ئەوان دەربرینێن بكارهاتی یێن تاوانباركرنێ: (رێقەبەر تە یا وە ل مە كری كو ئەم حەز ژ كاری نەكەن...هتد).

رێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا بەرپرسكرنا گوهداری یا نەئاشكرا د بارودۆخێ چارێدا: (36%).

رێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا لومەكرنێ د بارودۆخێ چارێدا: (20%).

رێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا گازندەكرنا كەسەكی بێی ئامادەبوونا ئەوی د بارودۆخێ چارێدا:(20%).

رێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا گازندەكرنا تشتی د بارودۆخێ چارێدا: (16%).

رێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا تاوانباركرنێ د بارودۆخێ چارێدا: (8%).

3-7-5-بارودۆخێ پێنجێ: گازندەكرنا فەرمانبەری یان كاربەدەستی ژ لایێ رێقەبەریڤە، پشتی ئەوان كارێ خۆ دروست ئەنجامنەدای:

بارودۆخێن گرێدای پلەیێن جڤاكی یێن بەرز بەرامبەر یێن نزم ستراتیجیەتێن جیاواز و هەڤدژ دهێنە بكارهینان، بەرامبەر بارودۆخەكێ دی یێ جیاواز وەكو ل سەری هاتییە باسكرن، چونكی ئەڤ بارودۆخە كو هێزا ئاخفتنكەری یا زۆرە د شیاندایە ل گەل گازندەیێ دەستهەلاتا خۆ ژی بكاربهینیت و ئاریشەیان بۆ كەسێ گوهدار یان فەرمانبەر دروستبكەت، هەر وەكو هێلكاریيا پێنجێ ستراتیجیەتێن بكارهاتی ب شێوەیكێ روهن و ئاشكرا پشتگیرییا ئەڤێ ئاخفتنێ دكەن كو ژ لایێ ئاخفتنكەرێن سەنتەرێ دەڤۆكا دهۆكێڤە هاتینە بكارهینان و وەرگرتن.

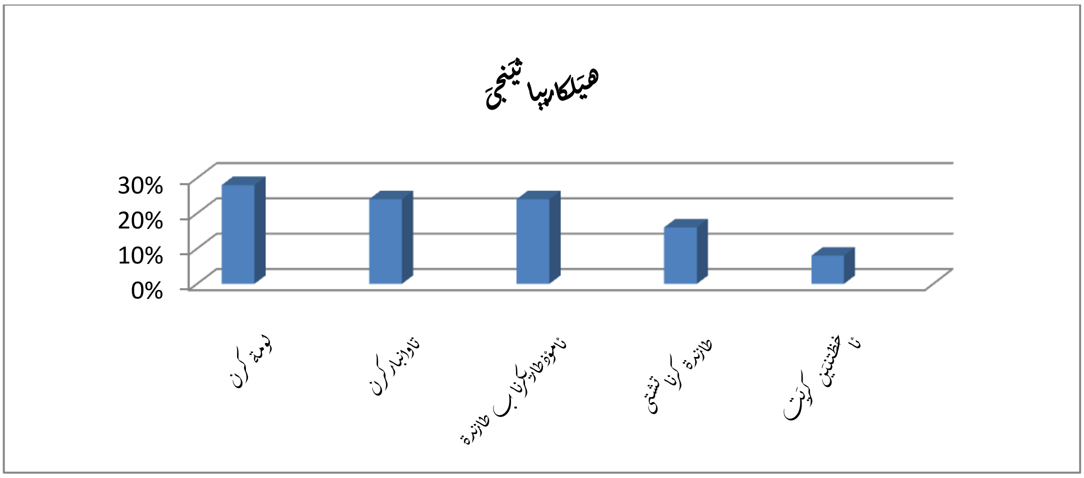

تێکرایا ئاخفتنکەرێن ئەڤی بارودۆخێ ل سەری(100) کەس بوون. ستراتیجیەتا هەرە بکارهاتییا ئەڤی بارودۆخی بەرامبەر فەرمانبەر و کاربەدەستان هاتبیتە بکارهینان (لومەکرن)ە، ئەوژی ب هەر سێ جۆرێن خۆڤە کو رێژەیا ئەوێ دگەهیتە (28%) ئانکو د لومەکرنا ئەواندا تاوانبارکرنا ئاشکرا و شەرمزارکرنا ئاشکرا ب باشی دهاتنە دیتن و جۆرێ دی لومەکرنا ڕاستڤەکری ئەوژی بکارهاتییە، بەلێ کێمتر ژ هەر دوو جۆرێن دی. ئەڤە بۆ مە ئەوێ چەندێ ڕوهندکەت کو ئاخڤتنکەران پتر هەول بۆ ڕاستەوخۆکرنێ برینە، چونکی هێز و دەستهەلاتا ئاخڤتنکەری رۆلێ خۆ دبینیت. ژ دەربڕینێن ئەوێ یێن بکارهاتی:(ژبەر خەمسارییا تە کەس ژ تە ڕازی نینە، ئەز حەز کارێ تە ناکەم...هتد). هەروەسا د ستراتیجیەتا دووێ یا بکارهاتی ژیدا دەستهەلاتا ئاخڤتنکەری پتر دیاردکەت ل دەمێ بەرڤ بکارهینانا ستراتیجیەتا(تاوانبارکرن)ێڤە چووی کو ڕێژەیا ئەوێ دگەهیتە(24%)، باراپتریا ئەوان دەربڕینان ژی دەربڕینێن تاوانبارکرنەکا ڕاستەخو بوون. وەکو:(تە یا وە کری خەلك ژ تە درەڤن، تۆ نە کاردکەی و ناهێلی فەرمانبەر ژی کاربکەن...هتد). ب هەمان ڕێژە کو(24%)، ستراتیجیەتا (ئامۆژگاریکرنا ب گازندە) دهێت، ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر ڕاستە خودان دەستهەلات و هێزە، بەلێ ئەوی پێکولکرییە ب شێوەیەکی گازندەیا خۆ بگەهینیت گو ئامۆژگارییان بگەهینیتە کەسێ بەرامبەر. ژ ئەوان دەربڕینێن بکارهاتی:(شولێ خۆ باش بکە حەز شولێ خۆ بکە...هتد). ل ڤێرێ جهێ ئاماژەپێکرنێیە سەرەرای کو ڕێڤەبەر خودان دەستهەلاتە، بەلێ ب ڕێژەیا (16%) بەرەڤ بکارهینانا ستراتیجیەتا (گازندەکرنا تشتی)ڤە چووینە، کو بەشداربوویان ل جهێ فەرمانبەری، ڕەفتار و تشت گازندەکرییە وەکو دەربرینێن:(دبیت کۆمپیۆتەر ب شێوەیەکێ دروست کارنەکربیت، ب ڕاستی من ژ ئەڤی کاری نەخۆشتر نەدیتینە...هتد) و ل دوماهییێ ستراتیجیەتا (ئاخڤتنێن کرێت) ب ڕێژەیا(8%) بکاردهێت کو ل ڤێرێ ڕێڤەبەر یان خودان کار هوسا دبینت کو هەمی بڕیار یێن د دەستێ ئەویدا و شیانێن مەزن یێن هەین و هەر ئاخڤتنەکا دبێژیت بارودۆخ هەر وەکو خۆ دێ ب رێڤە چیت و نابیتە ئەگەرێ هندێ پەیوەندییا ئەوی یا کەسێ بۆ کاردکەت تێکبچیت و ئەگەر ئەو پەیوەندی یا د ناڤبەرا ئەوان ژیدا ژ ناڤ بچیت ژی چ کارتێکرنێ ل ئەوی ناکەت. ژ دەربڕینێن بکارهاتی یێن ئەڤێ ستراتیجیەتێ:(شولێ تە وەکو یێ مرۆڤان نینە...هتد).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا لومەکرنێ د بارودۆخێ پێنجێدا: (28%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا تاوانباركرنێ د بارودۆخێ پێنجێدا: (24%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا ئامۆژگاریكرنا ب گازندە د بارودۆخێ پێنجیدا: (24%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا گازندەكرنا تشتی د بارودۆخێ پێنجێدا: (16%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا ئاخفتنێن كرێت د بارودۆخێ پێنجێدا: (8%).

3-7-6-بارودۆخێ شەشێ: گازندەكرنا زارۆكان ژ لایێ دایك و بابانڤە، پشتی گیرۆبوونا زڤرینا ئەوان ب شەڤێ بۆ مالێ:

بارودۆخێن ب ئەڤی ڕەنگی بێگومان دێ هندەك جۆرە ستراتیجیەت تێدا بكارهێن كو ڕەفتارا زارۆكی دروستبكەن و دووبارە نەهێتە ئەنجامدان، چونكی دایك و بابان هەر تشتەكێ باش ژبۆ زارۆكێن خۆ دڤێن، لەورا ل دەمێ ڕەفتارەكا خەلەت یان نەدجهێ خۆدا ژ لایێ زارۆكێن ئەوانڤە دهێتە ئەنجامدان، ئەو هەمی پێكەلاندكەن كو ئەو ڕەفتار نەمینن و ب باشترین شێوە ئەو زارۆك سەرەدەرییێ و ڕەفتارێ بكەن. هەر وەكو هێلكاریا شەشێ ب جوانی پشتگیرییا بۆچوونا مە دكەت. ئەوژی ژ لایێ بكارهینانا ئەوان ستراتیجیەتێن بكارهاتی و ڕێژەیا ئەوانڤە. ئانكو ئەم دشێین بێژین ئەگەر كەسەك تەماشەی ئەڤێ جۆرە هێلكارییێ بكەت بێی هەبوونا بارودۆخێ دیاركری دێ ڕاستەوخۆ زانیت كو ئەڤ جۆرە گازندەیە ژ كەسەكی:(دایك، باب، برایێ مەزن یان كەسەكێ دلپێڤەمان هەبیت) بۆ كەسەكێ دی (كوڕ، كچ، برایێ بچویك)ە.

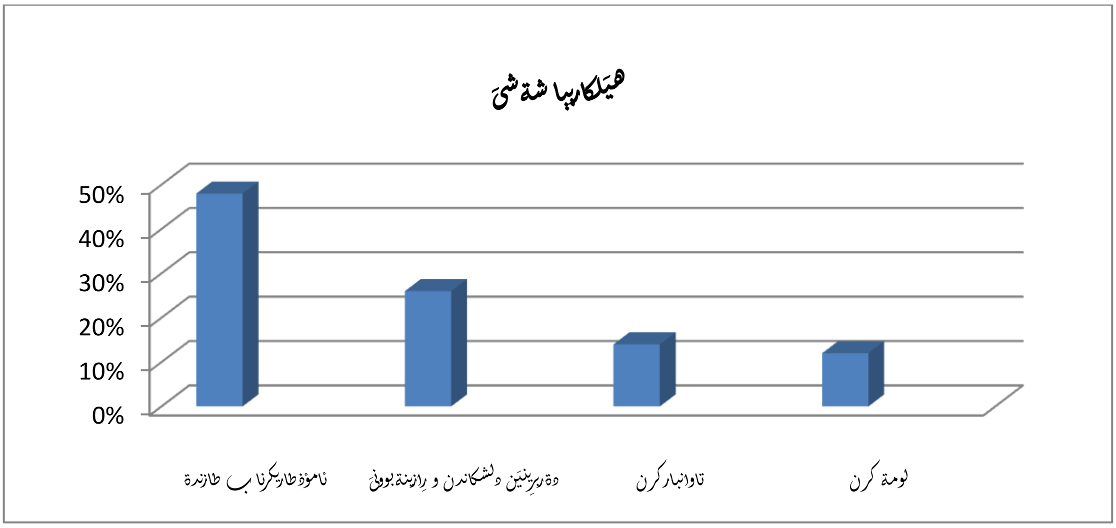

تێكرایا ئاخفتنكەرێن ئەڤی بارودۆخێ ل سەری(100) كەس بوون. ستراتیجیەتا (ئامۆژگاریكرنا ب گازندە) ب شێوەكێ زۆر ژ لایێ بەشداربوویێن دەڤۆكا دهۆكێڤە هاتییە

بکارهینان کو رێژەیا ئەوێ دگەهیتە (48%)، ئەوژی ژ بەر ئەوێ ئێکێیە کو بارودۆخێن ب ئەڤی ڕەنگی دایك و باب ل دەمێ گازندەیێ دکەن، حەز دکەن ئامۆژگاریان ل زارۆکێن خۆ بکەن، داکو ئەوێ ڕەفتارێ بەرەڤ باشتر ببەن. ئانکو ل ڤێرێ مەرەما سەرەکی ژ گازندەیێ ئەو نینە کو ئاخفتنکەر خۆ ل سەر گوهداری بسەپینیت یان شیانێن خۆ بۆ دیاربکەت یان تاوانباربکەت و بشکێنیت، بەلکو مەرەم ژێ ڤیان و دلپێڤەمانا ئاخفتنکەرییە بەرامبەر گوهداری داکو ب باشی و دویری ئاریشەیان، گوهدار سەرەدەرییێ و ڕەفتارێ بکەت. ژ دەربڕینێن ئەوێ یێن بکارهاتی:(کوڕێ من زوی بزڤرە مال دنیا یا باوەرییێ نینە، کچا من درەنگ نەمینە ل گەل هەڤالان زوی وەرە مال...هتد). د دویڤدا دەربڕینێن دلشکاندن و ڕازینەبوونێ دهێن، ئەوژی ب ڕێژەیا(26%) کو ئەڤەژی ژ ئەوان ستراتیجیەتانە یێن دایك و باب بەرامبەر زارۆکێن خۆ بکاردهینن کو ڕازینەبوون و دلشکەستنا دایك و بابان دیاردکەت بەرامبەر ئەوی بارودۆخ و ڕەفتارا گوهداری ئەنجامدای. ژ دەربڕینێن ئەوێ:(ئەڤ چ دەمە، ما خەلك هوسانە!...هتد). د دویڤدا (تاوانبارکرن) ب ڕێژەیا (14%) دهێت، ئەوژی ژ جۆرێ تاوانبارکرنا ڕاستەوخۆیە کو هندەك ژ دایك و بابان دبینن کو هندەك جاران ژبۆ زاروکان تاوانا ئەوان بهێتە دیارکرن دبیت باشتر بیت. بەلێ دبیت مەرەم ل ڤێرێ تۆرەبوونا زۆرا دایك و بابان ژی بیت بەرامبەر ئەوێ ڕەفتارا یا زارۆکی خەلەت. ژ دەربڕینێن ئەوێ:(هوین شەرم ژ خۆ ناکەن، کەس وەکو هەوە خراب نینە، ئەگەر هوین وەسا بمینن دێ کەڤنە کولانان) و ل دوماهییێ ستراتیجیەتا (لومەکرن) ب ڕێژەیا (12%) ب هەر سێ جۆرێن خۆڤە ژ لایێ بەشداربوویێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێڤە هاتییە بکارهینان. ژ دەربڕینێن ئەوێ:(ئەڤە چ کارە هەوە بۆ خۆ گرتی، پا دێ کەنگی خوینن؟ بچویکێن چ کەسان وەکو هەوە نین...هتد).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا ئامۆژگاریکرنا ب گازندە د بارودۆخێ شەشێدا: (48%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا دەربڕینێن دلشکاندن و ڕازینەبوونێ د بارودۆخێ شەشێدا: (26%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا تاوانبارکرنێ د بارودۆخێ شەشێدا: (14%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا لومەکرنێ د بارودۆخێ شەشێدا: (12%).

3-7-7-بارودۆخێ حەفتێ: گازندەیێ ل برایێ خۆ یێ مەزن بکە، ژبەر ڕێگرییا ئەوی بۆ تە کو ناهێلیت تۆ ب شەڤێ ل گەل هەڤالان بچییە جهەکێ دویر:

ئەڤ جۆرێ بارودۆخی هەر چەندە یێ جیاوازە ژ یێ شەشێ و ئەڤە بەرۆڤاژی

ئەوییە، چونكی ژ برایێ بچویك گازندە ژبۆ برایێ ژ خۆمەزنتر دهێتە ئەنجامدان، بەلێ دێ بینین ستراتیجیەتێن ل سەری بكارهاتی ب شێوەیەكێ بەرچاڤ ژ لایێ بەشداربوویێن سەنتەرێ دەڤۆكا دهۆكێڤە، د ئەڤی بارودۆخی ژیدا ڕەنگڤەداینە. بەلێ ئامۆژگاریكرنا ب گازندە ناهێتە دیتن، چونكی زۆربەیا جاران ئەڤ ستراتیجیەتە ژ لایێ دایك و باب و برا و خویشكێن مەزن بۆ یێن ژخۆ بچویكتر دهێنە بكارهینان، هەر وەكو د هەمبەركرنا هێلكارییا شەشێ و حەفتێدا ئەڤ چەندە ب باشی دهێتە دیتن. پێدڤییە ئاماژە ب ئەوێ چەندێ ژی بهێتە دان كو خێزانێن سەنتەرێ ئەڤێ دەڤۆكێ تارادەیەكی هندەك ستراتیجیەتێن وەكهەڤ بكاردهینین، زێدەباری هندەك جیاوازییان كو گرێدای تەمەنی و پلەیا جڤاكی یا تاكەكەسێ مالێیە.

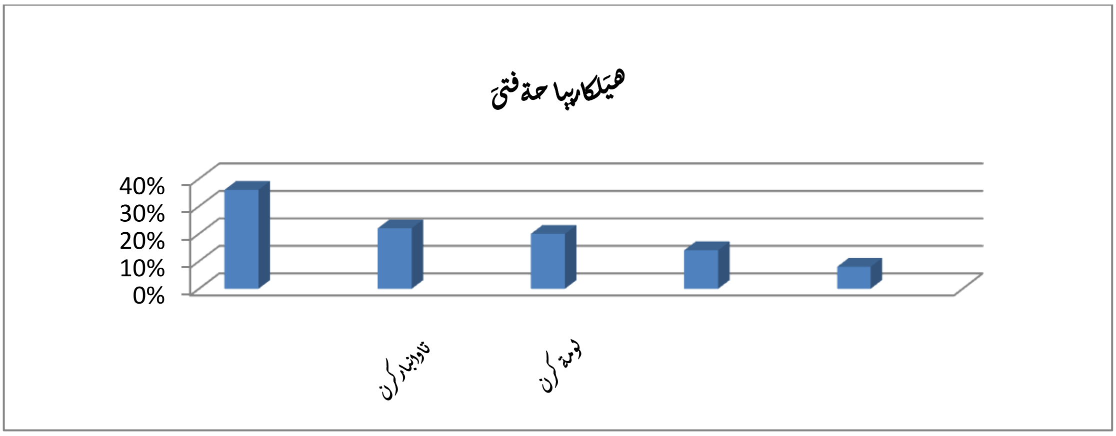

تێكرایا ئاخڤتنكەرێن ئەڤی بارودۆخێ ل سەری(100) كەس بوون. ئەگەر تەماشەی ئەڤی بارودۆخی بهێتە كرن، دێ هێتە دیتن كو بەشداربوویێن سەنتەرێ دەڤۆكا دهۆكێ، (دەربڕینێن دلشكاندن و ڕازینەبوونێ) ب شێوەیەكێ زۆر بكارهینانە، بەرامبەر برایێن خۆیێن مەزن كو ڕێژەیا ئەوێ دگەهیتە (%36) ژ ئەوان دەربڕینان ژی:(برا دێ بهێلە مرۆڤ ب ڕەحەتی خۆشییەكێ ببەت، هیشتا من تشتەك ب دلێ خۆ ژبەر تە نەكرییە...هتد). د دویڤدا ستراتیجیەتا (تاوانباركرن)ێ دهێت كو ڕێژەیا بكارهینانا ئەوێ دگەهیتە (%22) ل ڤێرێ بەشداربوویان پەنا بۆ تاوانباركرنێ چ ب شێوەیەكێ ڕاستەوخۆ یان نەراستەوخۆ برییە ژ دەربڕینێن ئەوێ یێن بكارهاتی:(تە یا وە ل مە كری ئێدی ئەم نەشێن دەربكەڤین، تە ئازادییا مە یا تێكدای، ئێدی كەس تێكلییا مە ناكەت...هتد). د دویڤدا ستراتیجیەتا (لومەكرن)ێ ب هەر سێ جۆرێن خوڤە ب ڕێژەیا (%20) هاتیە بكارهینان. ژ ئەوان دەربڕینان:(تۆ وەكو برایان سەرەدەرییێ ل گەل مە ناكەی، ئەڤە چ سەرەدەرییەكا خرابە

تۆ ل گەل مە دکەی نێ ئەم برایێن تەنە...هتد) و ب ڕێژەیا (14%) ستراتیجیەتا (گازندەکرنا ب ترانەکرنڤە) بکارهاتییە، ئانکو هندەك ژ بەشداربوویان هوسا دبینن ئەگەر بارودۆخی ب شێوەیکێ ترانەکرنڤە وەربگرن، دبیت ببیتە جهێ گوهۆڕینا ڕەفتارێ گوهداری ژ بەرهندێ ئەوان خۆ پەنا ژبۆ ئەڤێ ستراتیجیەتێ برییە. ژ دەربڕینێن ئەوێ یێن بکارهاتی:(ما کی دێ مە بۆ خۆ بیت...هتد) و ل دوماهییا (گازندەکرنا کەسی بێی ئامادەبوونا ئەوی) دهێت کو هندەك بەشداربوویان پەنا بۆ برییە کو دبیت وەك ڕێزگرتن بیت داکو نەبیتە جهێ دلنەرەحەتییا برایێ ئەوی یان ژی ژ ترسیانێ بیت، لەورا ئەڤان بەشداربوویان هەولدایە ئەڤێ ستراتیجیەتێ بکاربهینن ژبۆ ئارامکرنا ناخێ خۆ بەرامبەر ئەوی ڕەفتارێ برایێ ئەوان یێ مەزن ل گەل ئەنجامدای. ژ ئەوان دەربڕینان:(برایێ مە بەلا خۆ ژ مە ڤەناکەت، برایێ مە یا وە ل مە کری ئێدی ئەم نزاین دێ چەوا دژین؟...هتد).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا دەربڕینێن دلشکاندن و ڕازینەبوونێ د بارودۆخێ حەفتێدا: (36%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا تاوانبارکرنێ د بارودوخێ حەفتێدا: (22%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا لومەکرنێ د بارودۆخێ حەفتێدا: (20%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا گازندەکرنا ب ترانەکرنڤە د بارودۆخێ حەفتێدا: (14%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا گازندەکرنا کەسی بێی ئامادەبوونا ئەوی د بارودۆخێ حەفتێدا: (8%).

3-7-8-بارودۆخێ هەشتێ : گازندەیێ ل کەسەکێ نیاس بکە، ژبەر ڕەفتارێ نەباش یان خەلەتییا ئەنجامدای:

ئەڤە بارودۆخەکێ بەرۆڤاژی بارودۆخێ هەشێیە، چونکی گوهدار یان گازندەلێکری یێ ئامادەیە، لەورا ئاڕاستەکرنا گازندەیێ ژ ئاخڤتنکەریڤە یا ب سانەهی نینە وەکو بارودۆخێ هەشتێ ئەڤە ژ لایەکێڤە و ژ لایەکێ دیڤە ستراتیجیەتێن ئەوێ ژی دێ جودابن. هەر وەکو د هێلکارییا نەهێدا دیاردبیت:

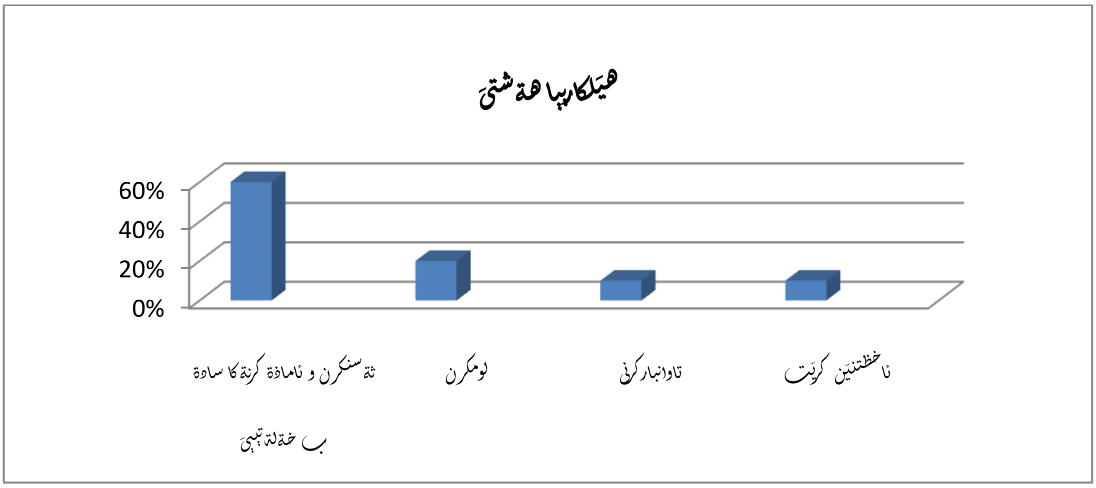

تێكرایا ئاخڤتنکەرێن ئەڤی بارودۆخێ ل سەری(100) کەس بوون. ل ڤێرێ ستراتیجیەتا (پەسنکرن و ئاماژەکرنەکا سادە ب خەلەتییێ) ب رێژەکا هەر زۆر ژ ئاخڤتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێڤە هاتییە بکارهینان. ژ دەربرینێن ئەوێ یێن بکارهاتی:(تۆ مرۆڤەکێ جامێری ئەڤ کارە یێ بێبهایە، تۆ ب ناڤودەنگی خۆ ب شولێن بێسەروبەرڤە مژویلنەکە...هتد). د دویڤدا ستراتیجەتا لومکرنێ ب رێژەیا (20%)دهێت و پتریا لومکرنان ژی ژ جۆرێ لومەکرنا راستەکرینە. ژ ئەوان دەربرینان ژی:(دێ خەلك بەحسێ تە کەن ئەڤێ کریارێ دووبارەنەکەڤە، ئەڤ کارە دێ تە شکێنیت خۆ دویربێخە...هتد). دیسان هەر دوو ستراتیجیەتێن (تاوانبارکرن) و (ئاخڤتنێن کرێت) ب ب هەمان رێژە ئەوژی(10%) د دویڤ ئەوان ستراتیجیەتێن ل سەریدا دهێن. ژ دەربرینێن بکارهاتی یێن ستراتیجیەتا (تاوانیارکرن)ێ: (تە خەلتییەکا کری، ژبەر ئەڤی کاری تە دەڤێ خەلکێ یێ ل خۆڤە کری...هتد) بەلێ ژدەربرینێن ئاخڤتنێن کرێت: (شەرمە بۆ تە، ما تۆ عەیب ژ خۆ ناکەی...هتد).

رێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا پەسنکرن و ئاماژەکرنەکا سادە ب خەلەتییێ د بارودۆخێ نەهێدا: (60%).

رێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا لومکرنێ د بارودۆخێ هەشتێدا: (20%).

رێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا تاوانبارکرنێ د بارودۆخێ هەشتێدا: (10%).

رێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا ئاخڤتنێن کرێت د بارودۆخێ هەشتێدا: (10%).

3-7-9-بارودۆخێ نەهێ: گازندەیێ ل خزم یان کەسەکێ نیاس بکە، ژبەر رەفتارێ نەباش یان خەلەتییا ئەنجامدای، ل دەمێ ئامادەنەبوونا گازندەلێکری :

ئەڤە بارودۆخەکێ جیاوازێ ڤەکۆلینییە، چونکی ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر گازندەیەکێ دکەت و ئەو کەس ب ئێکجاری ل وێرێ یێ ئامادە نینە، لەورا ژمارەکا زۆرا ستراتیجیەتان

ناهێنە بكارهینان، چونكی ئاخڤتنكەر ل ڤێرێ پێدڤی ب هندێ نابیت ل ستراتیجیەتەكێ بگەڕهیت كو ب شێوەیەكێ نەراستەوخۆ پەیاما ئەوی بگەهینتە گوهداری، داكو نەبیتە ئەگەرێ تێكچوونا ڕوخسارێ گوهداری، بەلكو گەلەك جاران هەر تشتێ د دلێ ئەویدا د شیاندایە دەربێخیت. د شیاندایە بارودوخێن ب ئەڤی ڕەنگی ب دوو شێوەیان بهێنە دەربڕین هەر وەكو ئاخڤتنكەرێن سەنتەرێ دەڤۆكا دهۆكێ ب ئەڤێ كریارێ ڕابووین، د هێلكارییێدا ئەڤ چەندە دیاردبیت:

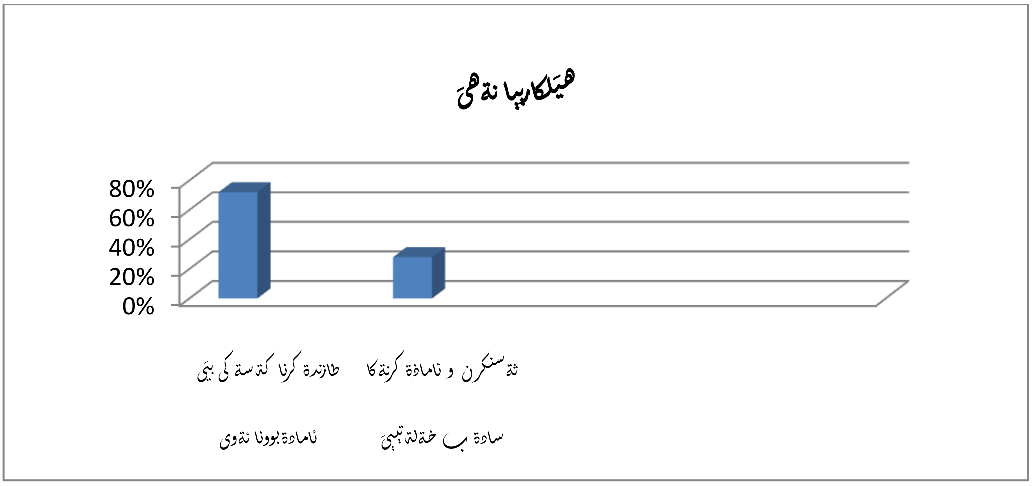

هەر وەكو هەمی بارودۆخێن دی، تێكرایا ئاخڤتنكەرێن ئەڤی بارودۆخێ ل سەری(100) كەس بوون. ل ڤێرێ ستراتیجیەتا (گازندەكرنا كەسەكی بێی ئامادەبوونا ئەوی ب ڕێژەیەكا زۆر پێشچاڤ دكەڤیت كو دگەهیتە (%72) ئەوژی ب هەر دوو جۆرێن خۆڤە بكارهاتییە، ئەوژی گازندەكرنا ب تنێ و غەیبەتكرنێ. ژ ئەوان دەربڕینێن بكارهاتییێن پشكداران: (تە ڕاستی بڤێت هێشتا من نەدیتییە ئەوی مرۆڤی شولەكێ دروست ئەنجامدای، ئەو مرۆڤ نەیێ چ شولایە، خوزی تەدیتبا ئەوی چەند مەدحە دكرن، خۆ ئەڤی زكێ من دراند). بەلێ د دویڤدا ستراتیجیەتا بەرامبەر ئەڤێ هاتییە بكارهینان، ب ڕێژەیا (%28) بكارهاتییە كو د ڤێرێدا پشكدارێن ئەڤێ ڤەكولینێ پێكولكرییە خۆ ژ غەیبەتكرنێ بپارێزن و بەرەڤ ستراتیجیەتەكا دی بچن، ئەوژی ستراتیجیەتا (پەسنكرن و ئاماژەكرنەكا سادە ب خەلەتییێ) یە، چونكی ئەو وەسا دبینن باسكرن ل ڕەفتارێن تاكەكەسان و ب تایبەت هندەك كەس ل وێرێ د ئامادەنەبن، كارەكێ نەگونجای و كرێتە كو دبیت ئەنجامەكێ خراب ژی ل دویڤ خۆ بهینیت، ب تایبەتی ل دەمێ ئەڤ گازندەیە بهێتە ڤەگوهاستن بۆ كەسێ ئاماژەپێكری و د ئەنجامدا بارودۆخ د

ناقبەرا ئەڤان كەساندا دێ ئالۆزبیت. ژ ئەوان دەربڕینێن پشكداران د ئەڤی بارودۆخیدا بكارهینایین. وەكو: (ب ڕاستی هندی تۆ بێژی مرۆڤەكێ جامێرە، بەس ئەو خەلەتی كر نزا بۆ؟، خۆش مروڤە ئەز نزانم بۆچی حەتا نوكە ئەو ئیمانەت نەهینایە؟...هتد).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا گازندەكرنا كەسەكی بێی ئامادەبوونا ئەوی د بارودۆخێ نەهێدا: (%72).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا پەسنكرن و ئاماژەكرنەكا سادە ب خەلەتییێ د بارودۆخێ نەهێدا: (%28).

3-7-10-بارودۆخێ دەهێ: گازندەكرنا بارودۆخەكی ل دۆر كارەكێ تایبەت ب گازندەكەریڤە:

ئەڤ بارودۆخە ژ بارودۆخێن هەرە جیاوازێن ئەڤێ ڤەكۆلینێ دهێتە هژمارتن، ل ڤێرێ ئاخڤتنكەر بێی گازندەیێ ئاڕاستەی هیچ كەسەكی دی بكەت، ب كارێ گازندەكرنێ ڕادبیت. دبیت هندەك كەس ل دۆر ئاخڤتنكەری هەبن و دبیت ژی یێ ب تنێ بیت، بەلێ یا سەرەكی و گرنگ ل ڤێرێ ئاخڤتنكەر ل ڕەفتارێن خۆ یێ تۆرەیە و گازندەیێ ئاڕاستەی خۆ و ڕەفتار و كریارێن خۆ دكەت، ژبەر ئەڤێ چەندێ ژی هندەك ستراتیجیەتێن دەستنیشانكری دهێنە بكارهینان كو گرێدی ئەڤی بارودۆخینە. هەر وەكو د هێلكاریا ل خوارێدا دیاردبیت:

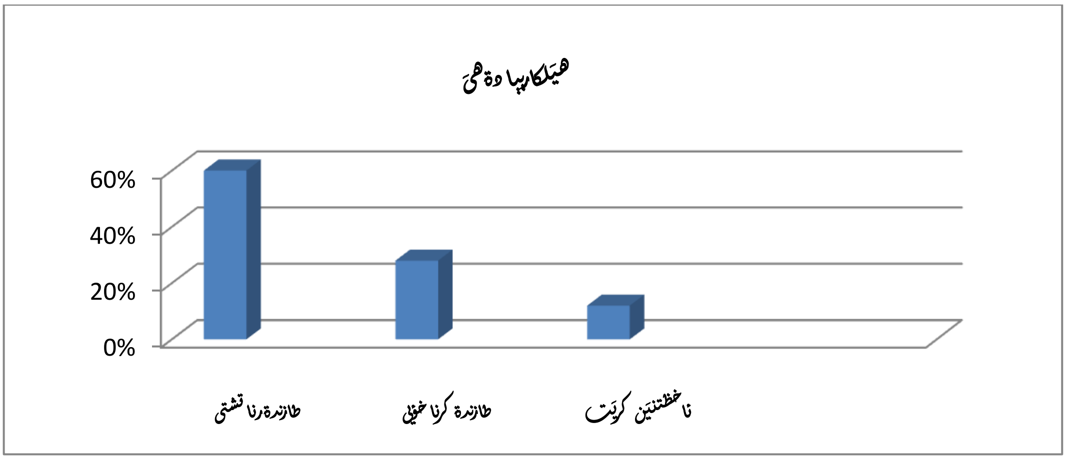

تێكرایا ئاخڤتنكەرێن ئەڤی بارودۆخێ ل سەری(100) كەس بوون. ل ڤێرێ ستراتیجیەتا هەرە بكارهاتی یا تاكەكەس ژ ئەنجامێ كریارەكا خۆ ئەنجامددەت (گازندەكرنا تشتی) یە ب ڕێژەیا (%60)، ل ڤێرێ ئاخڤتنكەر ژبۆ دیاركرنا ڕازینەبوونان ل سەر ئەوی كارێ خەلەتێ ئەنجامدای، گازندەكرنا كریارێ ب خۆ دكەت ژ ئەوان

دەربڕینێن بكارهاتی یێن پشكدارێن ڤەكۆلینێ بكارهینایین:(ئەڤ بابەتە گەلەك یێ نەخۆشە، كەس نەشێت ئەڤی كاری ئەنجامبدەت...هتد). د دویڤدا ستراتیجیەتا (گازندەكرنا خۆیی) ب ڕێژەیا(28%) دهێت، ل ڤێرێ بەشداربوویان گازندەیا ڕاستەوخۆ ئاڕاستەی خۆ كرییە و خۆ تاوانباركرییە ژ خراب ئەنجامدانا ئەوی كاری. ژ دەربڕینێن بكارهاتی یێن پشكداران:(هەما ئەز یێ چ شولا نینم، جارەكێ شولەكێ دروست من نەكرییە) و ل دوماهییێ جهێ ئاماژەپێكرنێیە و تارادەیەكی دشێن بارودۆخەكێ ب كەنی دروستبكەن، ئەوژی ل دەمێ ئاخڤتنكەر ئاخڤتنێن كرێت، ئاڕاستەی خۆ دكەت، ل دەمێ خراب ئەنجامدانا كارەكی. هەر وەكو د هێلكارییێدا دیار ب ڕێژەیا (12%) ئەڤ جۆرە ستراتیجیەتە هاتییە بكارهینان. ژ دەربڕینێن بكارهاتی یێن ئەڤێ ستراتیجیەتێ:(شولێ سەی، ئەڤە گەوادیە ئەز كوشتم...هتد).ئەڤ جۆرە دەربڕینە ژ ئەنجامێ تۆرەبوونەكا زۆر یا ئاخڤتنكەری دهێن كو ژ سنووری دەردكەڤیت و دبیتە ئەگەر كو ئەڤ پەیڤ و دەربڕینە ژ دەڤی دەردكەڤن و ئاڕاستەی خۆ بكەت.

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا گازندەرنا تشتی د بارودوخێ دەهێدا: (60%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا گازندەركرنا خۆیی د بارودۆخێ دەهێدا: (28%).

ڕێژەیا سەدییا ستراتیجیەتا ئاخڤتنێن كرێت د بارودوخێ دەهێدا: (12%).

پشتی ڕێژەیا سەدییا هەر ستراتیجەتەكا بكارهاتی د هەر بارودۆخەكیدا هاتییە دیاركرن، د خشتەیێ ل خوارێدا دێ هەول هێتە دان ڕێژەیا گشتییا هەر ستراتیجیەتەكا گازندەیێ د سەرجەمێ(10) بارودۆخاندا بهێتە دیاركرن. ب ئەڤی ڕەنگی ل خوارێ دیاركری:

ستراتیجی	باروودۆخێ(1)	باروودۆخێ(2)	باروودۆخێ (3)	باروودۆخێ(4)	باروودۆخێ(5)	باروودۆخێ(6)	باروودۆخێ(7)	باروودۆخێ(8)	باروودۆخێ(9)	باروودۆخێ(10)	ڕێژەیا سەدی د سەرجەم باروودۆخاندا
بەرپرسكرنا گوهداری یا نەئاشكرا	-	-	-	%36	-	-	-	-	-	-	%3.6
دەربڕینێن دلشكاندن و ڕازینەبوونێ	%20	%16	-	-	-	%26	%36	-	-	-	%9،8
تاوانباركرن	%32	%4	%32	%8	%24	%14	%22	%10	-	-	%14.6
لومەكرن	-	%12	%40	%20	%28	%12	%20	%20	-	-	%15.2

گازندەکرنا خۆیی	%8	-	-	-	-	-	-	-	-	%28	%3.6
گازندەکرنا کەسەکی بێی ئامادەبوونا ئەوی	-	-	-	%20	-	-	%8	-	%72	-	%10
پەسنکرن و ئاماژەکرنەکا سادە ب خەلەتییێ	-	-	-	-	-	-	-	%60	%28	-	%8.8
گازندەکرنا تشتەکی	-	%4	-	%16	%16	-	-	-	-	%60	%9.6
ئامۆژگاریکرنا ب گازندە	%24	%16	%12	-	%24	%48	-	-	-	-	%12.4
ئاخڤتنێن کرێت	%4	%4	%16	-	%8	-	-	%10	-	%12	%5,4
گازندەکرنا ب ترانەکرنڤە	%12	%44		-		-	14	-	-	-	%7
سۆرجةم	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100	100 %	100 %	%100

ئەنجام

ئەڤ ڤەکۆلینە گەهشییە ئەڤان ئەنجامێن ل خوارێ دیارکری:

أ- ئاخڤتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێ ژبلی ستراتیجیەتێن مودێلا (ترۆسبۆرگ)ی بۆ گازندەیێ د بەرسڤدانێن خۆدا پەنا بۆ هندەك ستراتیجیەتێن دی ژی برییە. ئەوژی ئەڤ ستراتیجینە:(گازندەکرنا خۆیی)، (گازندەکرنا کەسەکی بێی ئامادەبوونا ئەوی)، (پەسنکرن و ئاماژەکرنەکا سادە ب خەلەتییێ)، (گازندەکرنا تشتەکی)، (ئامۆژگاریکرنا ب گازندە)، (ئاخڤتنێن کرێت)، (گازندەکرنا ب ترانەکرنڤە).

ب-د ئەڤان بارودۆخێن ل خوارێدا ئەڤ ستراتیجەتێن گازندەیێ هاتینە بکارهینان:

1-د بارودۆخێ هەڤالێ تە ترومبێلا تە بکاربهینیت و د ناڤدا پیسکربیت، (6) ستراتیجییێن گازندەیێ هاتینە بکارهینان و ب ئەڤان رێژەیان: (تاوانبارکرن: (32%)، ئامۆژگاریکرنا ب گازندە: (24%)، دەربرینێن دلشکاندن و رازینەبوونێ: (20%)، گازندەکرنا ب ترانەکرنڤە: (12%)، گازندەکرنا خۆیی: (8%)، ئاخڤتنێن کرێت: (4%)).

2-د بارودۆخێ هەڤالەکێ تە یێ نێزیك یێ ب رەخ تەڤە و تۆژی یێ مژیلی کارەکی، بەلێ زەنگا موبایلا ئەوی گەلەك جاران لێدا و بەرسڤێ نادەت، (7) ستراتیجییێن گازندەیێ هاتینە بکارهینان و ب ئەڤان رێژەیان: (گازندەکرنا ب ترانەکرنڤە: (44%)، ئامۆژگاریکرنا ب گازندە: (16%)، دەربرینێن دلشکاندن و رازینەبوونێ: (16%)، لومەکرن:

(12%)، تاوانبارکرن: (4%)، گازندەکرنا تشتی: (4%)، ئاخڤتنێن کرێت: (4%)).

3- د بارودۆخێ ل کولانا هەوە کورەك بەردەوام هاتن و چوونێ دکەت کو دبیتە جهێ ئارامنەبوونا جیرانان، (4) ستراتیجیێن گازندەیێ هاتینە بکارهینان و ب ئەڤان رێژەیان:(لومەکرن: (40%)، تاوانبارکرن: (32%)، ئاخڤتنێن کرێت: (16%)، ئامۆژگاریکرنا ب گازندە: (12%)).

4- د بارودۆخێ رێڤەبەرێ تە داخوازێ ژ تە بکەت ژبۆ کارکرنێ پشتی دەوامێ و تە نەڤێت بمینی، (5) ستراتیجیێن گازندەیێ هاتینە بکارهینان و ب ئەڤان رێژەیان:(بەرپرسکرنا گوهداری یا نەئاشکرا: (36%)، لومەکرن: (20%)، گازندەکرنا کەسەکی بێی ئامادەبوونا ئەوی:(20%)، گازندەکرنا تشتی: (16%)، تاوانبارکرنێ: (8%)).

5- د بارودۆخێ ئەگەر تۆ رێڤەبەرێ هندەك کەسان بی و کارێ خۆ دروست نەکربیت، (5) ستراتیجیێن گازندەیێ هاتینە بکارهینان و ب ئەڤان رێژەیان:(لومەکرن: (28%)، تاوانبارکرن: (24%)، ئامۆژگاریکرنا ب گازندە: (24%)، گازندەکرنا تشتی: (16%)، ئاخڤتنێن کرێت: (8%)).

6- د بارودۆخێ ل دەمێ زارۆکێن تە ب شەڤ گیرۆدبن، (4) ستراتیجیێن گازندەیێ هاتینە بکارهینان و ب ئەڤان رێژەیان:(ئامۆژگاریکرنا ب گازندە: (48%)، دەربرینێن دلشکاندن و رازینەبوونێ: (26%)، تاوانبارکرن: (14%)، لومەکرن: (12%)).

7- د بارودۆخێ تە دڤێت ل گەل هەڤالێن خۆ ئەڤ شەڤە بچییە جهەکێ دویر و برایێ تەیێ مەزن یێ بوویە رێگر، (5) ستراتیجیێن گازندەیێ هاتینە بکارهینان و ب ئەڤان رێژەیان: (دەربرینێن دلشکاندن و رازینەبوونێ: (36%)، تاوانبارکرن: (22%)،لومەکرن: (20%)،گازندەکرنا ب ترانەکرنڤە: (14%)، گازندەکرنا کەسی بێی ئامادەبوونا ئەوی: (8%)).

8- د بارودۆخێ ئەگەر تۆ کەسەکی بنیاسی و خەلەتیەك یان رەفتارەکا نە د جهێ خۆدا ئەنجامدا(4) ستراتیجیێن گازندەیێ هاتینە بکارهینان و ب ئەڤان رێژەیان:(پەسنکرن و ئاماژەکرنەکا سادە ب خەلەتییێ: (60%)، لومکرن: (20%)، تاوانبارکرن: (10%)، ئاخڤتنێن کرێت :(10%)).

9- د بارودۆخێ ئەگەر کەسەکێ تۆ بنیاسی و خەلەتیەك یان رەفتارەکا نە د جهێ خۆدا کر، بەلێ ئەو ل وێرێ نەبیت، (2) ستراتیجیێن گازندەیێ هاتینە بکارهینان و ب ئەڤان رێژەیان:(گازندەکرنا کەسەکی بێی ئامادەبوونا ئەوی: (72%)، پەسنکرن و ئاماژەکرنەکا سادە ب خەلەتییێ: (28%)).

10- د باردۆخێ تۆ یێ ب تنێ و دەمژمێرەکە تۆ یێ مژیلی نڤێسینا بابەتەکێ و ل دوماهییێ تە زانی کو ئەو بابەت هەمییێ

خەلەتە، (3) ستراتیجییێن گازندەیێ هاتینە بکارهینان و ب ئەڤان رێژەیان: (گازندەرنا تشتی: (60%)، گازندەرکرنا خۆیی: (28%)، ئاخڤتنێن کرێت: (12%)).

ج-د سەرجەم بارودۆخێن دیارکریدا، ئانکو د هەر(10)بارودۆخاندا، ستراتیجیەتا (لومکرن) ب زێدەترین رێژە هاتییە بکارهینان. ئەوژی ب رێژەیا (15.2%) و هەر دوو ستراتیجیەتێن(بەرپرسکرنا گوهداری یا نەئاشکرا) و(گازندەکرنا خۆیی) ب هەمان کێمترین رێژە هاتییە بکارهینان. ئەوژی ب رێژەیا (3.6%). ئانکو رێژەیا سەدییا بکارهینانا ستراتیجیەتێن گازندەیێ د هەر (10) بارودۆخاندا. ب ئەڤی رەنگی ل خوارێیە:(بەرپرسکرنا گوهداری یا نەئاشکرا: (3.6%)، دەربڕینێن دلشکاندن و ڕازینەبوونێ: (8،9%)، تاوانبارکرن:(14.6%)، لومەکرن:(15.2%)، گازندەکرنا خۆیی:(3.6%)، گازندەکرنا کەسەکی بێی ئامادەبوونا ئەوی:(10%)، پەسنکرن و ئاماژەکرنەکا سادە ب خەلەتییێ: (8.8%)، گازندەکرنا تشتەکی: (9.6%)، ئامۆژگاریکرنا ب گازندە: (12.4%)، ئاخڤتنێن کرێت: (5,4 %)، گازندەکرنا ب ترانەکرنڤە: (7%)).

لیستا ژێدەران

أ-ب زمانێ کوردی:

شێرزاد سەبری عەلی، شرۆڤەکرنا گوتارێ، چاپا ئێکێ، ژ وەشانێن پەرتووکخانەیا موکسی، دهۆك، 2020.

—————— و دلڤین خالد باپیر کوچەر، زمان و هۆشداریکرن، چاپا ئێکێ، ژ وەشانێن پەرتووکخانا گازی، دهۆك، 2021.

قەیس کاکل توفیق، جۆرەکانی ڕستە و تیۆری کردە قسەیەکان، نامەی ماستەر، کۆلیجی ئاداب، زانکۆی سەلاحەددین، 1995.

لقمان فەریق سلێمان، کردەیا گەفکرنێ د زمانێ هۆزانێدا- دیوانا باغێ کوردا وەك نموونە، نامەیا ماستەرێ، کۆلیژا پەروەردا بنیات، زانکۆیا دهۆك، 2020.

ب-ب زمانێ عەرەبی:

یاسمین أختر، الشکوی فی الشعر العربی فی النصف الاول من القرن العشرین، رساله دکتوراه، الجامعه الاسلامیه العالمیه باسلام آباد، کلیه اللغه العربیه، 2010.

ج-ب زمانێ ئینگلیزی:

Abdolrezapour, P., Dabaghi, A., & Kassaian, Z. (2012). Iranian EFL learners' realization of complaints in American English. GEMA Online Journal of Language Studies, 12(2.(

Al-Rashidi, Nader Muhaya.(2017). An Interlanguage Pragmatic Study of Saudis' Complaints. Studies in Literature and Language Vol. 15, No. 2, 2017, pp. 11-19

Boxer,D. (1993). Social distance and speech behavior: The case of indirect complaints. journal of Pragmatics 19 (1993) 103-125 North-Holland.

Boxer, D.(1993a). Complaining and Commiserating. A Speech Act View of Solidarity in Spoken American English. New York: Peter Lang

http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.119.2.179
Laforest, M. (2002). Scenes of family life: Complaining in everyday conversation. Journal of Pragmatics, 34, 1595-1620.
Leech, G. N. (1983). Principles of Pragmatics. London: Longman.
Longman dictionary of contemporary English. Harlow: Longman Group Ltd., 1995.
-MANJIYA,M. 2001. THE SPEECH ACT OF COMPLAINING IN ISIXHOSA. University of Stellenbosch.Stellenbosch University http://scholar.sun.ac.za
MEGAWATI. 2016. AN ANALYSIS OF COMPLAINING STRATEGY PERFORMED BY THE MAIN CHARACTERS IN "BIG HERO 6" MOVIE. ENGLISH EDUCATION DEPARTMENT FACULTY OF TARBIYAH AND TEACHER TRAINING STATE ISLAMIC INSTITUTE (IAIN) OF TULUNGAGUNG.
Meinl, Marja Ebba (2010). Electronic Complaints: An Empirical Study on British English and German Complaints on eBay. Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität zu Bonn .
Moon, K. (2001). Speech Act Study: Differences Between Native and Non-native Speaker Complaint Strategies. Retrieved October 8, 2010, from http://www.american.edu/tesol/Kyunghye_Moon.pdf.
Murphy, B., & Neu, J. (1995). My Grade is Too Low: The Speech Act Set of Complaining. In S. M. Gass & J. Neu (Eds.), Speech acts across cultures (pp. 191-216). Berlin: Walter de Gruyter & Co.
Olshtain, E and Weinbach L. (1993). Interlanguage Features of the Speech Act of Complaining. In G. Kasper and S. Blum-Kulka (Eds.). 1993. Interlanguage Pragmatics: 108-122 New York, Oxford: Oxford University Press.
Trosborg, A. (1995). Interlanguage Pragmatics Requests, Complaints and Apologies. Now York: Mouton de Gruyter.
Wierzbicka, A. (1987). English Speech Act verbs: A Semantic Dictionary. Sydney: Academic Press.
Brown, P., & Levinson, S. (1987). Politeness: Some universals in language usage. Cambridge: Cambridge University Press.
Clyne, M. (1994). Intercultural communication at work: Cultural values in discourse. Cambridge: Cambridge University Press.
Devei, T. (2003). A Study on the Use of Complaints in the Interlanguage of Turkish EFL Learners. The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University .
Deveci,T. (2015). The Complaint Speech Act Set Produced by University Students Speaking English as a Foreign Language. Khalifa University of ScienceandTechnology.https://www.researchgate.net/publication/30820825.
Edmondson, W & House, J. (1981). Let Us Talk and Talk About It. Munchen: Urban & Schwarzenberg.
Farnia, Maryam & Linda ,Buchheit, (2010). "I Need to Talk to You" – A Contrastive Pragmatic Study of Speech Act of Complaint in American English and Malaysian. The International Journal of Language Society and Culture URL: www.educ.utas.edu.au/users/tle/JOURNAL/ ISSN 1327-774X.
Ghaznavi, 2017, The Speech Act of Complaining: Definition and Characterization. Islamic Azad University.
Hong, Chi-yin &Shih Su-chin (2013). Proficiency and Complaints: Analyses of Productions and Perceptions. Intergrams14.1(2013): http://benz.nchu.edu.tw/~intergrams/intergrams/141/141-hong.pdf ISSN: 1683-4186. https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/objection. Accessed 25 Mar. 2021. "Objection." Definition of objection from the Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus © Cambridge University Press .
https://www.lexico.com/definition/objection. Accessed 25 Mar. 2021. "Objection." Lexico.com powered by Oxford University .
Kowalski, R. M. (1996). Complaints and Complaining Functions, Antecedents, and Consequences. Psychological Bulletin, 119, 179-195.

ڕاپرسی

ئەڤ ڕاپرسییە هاتییە دروستکرن ژبۆ ئاخڤتنکەرێن زمانێ کوردی یێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێ کو ب کریارا گازندەیێ د چەند بارودۆخەکێن جیاوازدا ڕادبن ، لەورا ئەوێ هزرێ بکە کو بەرسڤێن تە هەر وەکو ئاخڤتنا ڕاستەقینەیا تە بن یا کو د ژیانا ڕۆژانەدا بکاردهینی:

ڕەگەز : أ- نێر ب- مێ

ل خوارێ دێ داخواز ژ هەوە هێتەکرن ب پێرابوونا گازندەکرنا(10) بارودوخێن جیاواز هیڤییە ب شێوەکێ ڕاستەقینە گازندەیا خۆ پشتی پەیڤا (تۆ): دیاربکە:

-هەڤالێ تە ترومبێلا تە بکاربهینیت و د ناڤدا پیسکربیت، لەورا پێکولێ بکە گازندەیێ ژ ئەوێ ڕەفتارێ بکە:

تو___________ :

-هەڤالەکێ تەیێ نێزیك یێ ب ڕەخ تەڤە و تۆژی یێ مژیلی کارەکی، بەلێ زەنگا موبایلا ئەوی گەلەك جاران لێدا و بەرسڤێ نادەت، لەورا گازندەیا خۆ بگەهینێ:

تۆ___________:

-ل کولانا هەوە کوڕەك بەردەوام هاتن و چوونێ دکەت کو دبیتە جهێ ئارامنەبوونا جیرانان، لەورا گازندەیا خۆ بگەهینێ :

تۆ____________:

-ڕێڤەبەرێ تە داخوازێ ژ تە بکەت ژبۆ کارکرنێ پشتی دەوامێ و تە نەڤێت بمینی، لەورا گازندەیا خۆ دیاربکە:

تۆ______________ :

-ئەگەر تۆ ڕێڤەبەرێ هندەك کەسان بی و کارێ خۆ دروست نەکربیت، لەورا گازندەیا خۆ دیاربکە:

تۆ_____________ :

-زارۆكێن تە ب شەڤ گیرۆدبن، ل دەمێ دهێنە مال گازندەیا خۆ بۆ ئەوان دیاربکە: :

تۆ___________:

-تە دڤێت ل گەل هەڤالێن خۆ ئەڤ شەڤە بچییە جهەكێ دویر و برایێ تەیێ مەزن یێ بوویە ڕێگر، پێكولێ بكە گازندەیێ ژ ئەڤی بارودۆخی بكە:

تۆ__________:

-ئەگەر تۆ كەسەكی بنیاسی و خەلەتییەك یان ڕەفتارەكا نە د جهێ خۆدا ئەنجامدا، دێ چەوا گازندەیێ پێشكێش كەی؟

تۆ__________ :

-ئەگەر تۆ كەسەكێ بنیاسی و خەلەتیەك یان ڕەفتارەكا نە د جهێ خۆدا كر، بەلێ ئەو ل وێرێ نەبیت، دێ چەوا ب كریارا گازندەیێ ڕابی؟

تۆ__________ :

-تۆ یێ ب تنێ و دەمژمێرەكە تۆ یێ مژیلی نڤێسینا بابەتەكێ و ل دوماهییێ تە زانی كو ئەو بابەت هەمییێ خەلەتە، لەورا ب كریارا گازندەیێ ڕابە:

تۆ___________:

أستراتيجيات الشكوى لدى ناطقي مركز منطقة دهوك

الخلاصة

تعد الشكوى من المواضيع البارزة التي تستخدم في اللغة اليومية و لها دور بارز في التداولية اللغوية وخاصة في مجال أفعال الكلام. هذا البحث الموسوم (أستراتيجيات التحية لدى ناطقي مركز منطقة دهوك) يحاول أن يرصد أستخدام الشكوى في عشرة مناسبات مختلفة. ويهدف الى معرفة النسبة المئوية للاستراتيجيات المستخدمة في مجمل المناسبات وفي كل مناسبة على حدة، وذلك بالاعتماد على موديل (تروسبرك) من خلال اللجوء الى الاسلوب الاحصائي للوصول الى النسبة المئوية لكل استراتيجية. يتألف البحث من فصلين، يتحدث الفصل الاول عن الشكوى، ابعاده وعلاقاته. في حين خصص الفصل الثاني لتطبيق استراتيجيات الشكوى لدى ناطقي منطقة دهوك.

كلمات الدالة: التداولية، الافعال الكلام، الشكوى، اللوم، الاتهام، الاعتراض، الشكوى المباشر، الشكوى الغير المباشر

COMPLAINT STRATEGIES FOR DOHUK DISTRICT CENTER SPEAKERS

MIAD SABRI ALI* and ABDULWAHID MAHMOOD DIZAYEE**

*Dept. of Kurdish Language, College of Basic Education, University of Duhok, Kurdistan Region-Iraq

**Dept. of Kurdish Language, College of Language, University Of Salahaddin, Kurdistan Region-Iraq

ABSTRACT

Complaint is one of the prominent topics that are used in everyday language and has an eminent role in linguistic pragmatics, especially in the field of speech acts. This research which entitled (Complaint Strategies for Dohuk District Center speakers) attempts to monitor the use of the complaint on ten different occasions. It aims to find out the percentage of strategies used in all occasions and on each occasion separately, by relying on the (Trosborg) model by resorting to the statistical method to reach the percentage of each strategy. The research consists of two chapters; The first chapter deals with the complaint, its dimensions and relations. While the second chapter is devoted to apply complaint strategies among the residents of the Dohuk District speakers.

***KEYWORDS*:** Pragmatics, Speech acts, Complaint, Blame, accusation, Objection, Direct complaint, indiect complaint.